

CONVORBIRI
ECONOMICE

DE

ION GHICA.

BUCURESCI
TYPOGRAPHIA LABORATORILOR ROMÂNI
19. STRADA ACADEMIEI, 19
1872.
www.dacoromanica.ro

INDUSTRIA

I

Într'ua societate bine ecuilibrată deosebitele ramuri ale organismului său constitutiv trebuie să funcționeze împreună. Precum în ordinul physiologic un corp nu pôte fi sănătos dacă toate organele nu'si împlinesc funcțiunile lor, conform regulilor naturei physice a omului, și precum uă rea circulațiune a sângelui, uă digestiune slabă sau uă respirațiune defectuósă aducă bólă și chiar încetarea vieței, asemenea și în ordinul social Litteratura, Philosophia, Politica, Sciințele, Artele, Commerciul și Industria trebuie de uă potrivă cultivate, nici una nu trebuie lăsate în părăsire. Activitatea intel-

lectuală și fizică a unei națiuni trebuie a fi bine repartită : una nu poate absorbi pe cealaltă fără ca acea societate să nu se resimță, mai curând sau mai târziu, în considerațiunea, în puterea și chiar în existența sa.

Citind ceea ce se tipărește și ascultând cele ce se zic în public și în particular, nu putem să nu convenim că la noi politica absorbe toată inteligența, că spiritele sunt exclusiv pornite către politică; d'abia ești din școală, tinerii își ascut puțin limba și condeiul, le mîie în pușină fieră și o iau la fuga în arena politică *pro* sau *contra* guvernului, după cum vine mai bine la socotă. Jurnalistica, politica militantă, limbajul tribunei și birocrația par singurile cariere demne de un Român, singurul terem în care crește gloria, considerațiunea, stima și averea. De vom excepta un foarte mic număr de învățați și de artiști cari fac onoare țării, putem zice că filosofia, științele și artele sunt foarte puțin cultivate, iar comerțul și industria sunt lăsate Nemților și Ovreilor; și noi în loc să căutăm a-i întrece în muncă, a-i

învinge prin iscusința și activitatea noastră, stăm cu mânele în sên și ne bocim că ne copleșesc străinii, uitându-ne înspăimântați cum periclită naționalitatea noastră precum periclită viața lui Petru, înainte de a resuna glasul mântuitorului care îl îndemna să dea din mână.

A fost un timp, când trebuia mare îndrăsnelă și abnegațiune unui Român ca să vorbească naționalitate și libertate; îi trebuia să renuncie la bunavoința guvernului, să închee pact cu persecuțiunile de tot felul, cu exilul și cu proscripțiunea, să se hotărască a duce uă viață miseră, de multe ori ași compromite chiar afecțiunile și sollicitudinea familiei. Ca să vorbească sau să scrie cine-va despre drepturile Românilor, despre viitorul și aspirațiunile lor, să pomenescă de desființarea robiei, de împrăștierea clăcașilor, de abolițiunea protectoratului, de redobândirea autonomiei, de unire, să critice distribuțiunea justiției, mersul administrațiunii, să se atingă de moralitatea vre unui puternic al țării, de

concuționari său de prevaricatori, îi trebuia să se ducă peste țări și peste mări, să dea scrierile lui altuia său să'si ascundă numele, căci altfel se espunea a fi trāmis să se pocăiescă în vre uă temniță său cel puțin în vre uă mōnăstire. Am apucat acei timpī grei pe cānd Cāmpinēnu, Miticā Philipescu, Nicolae Bălcescu își ispășiau asemenea pēcate la Plum-buita, la Snagov, la Mārgineni și la Telega, topindu'si sănătatea, viața și averea. Acea generațiune 'și a împlinit misiunea ei. Grația impulsionei dată de ómenii acelei epoce, țēra a dobāndit ceea ce are astādi; dar generațiunea care se rădică nu are și dēnsa uă misiune de împlinit? misiune mai grea pōte, mai anevoie care cere și mai mult talent și mai multă învેtătură, mai multă ostenēlă și mai multă abnegațiune; nu incombă ei dato-ria de a conserva și a consolida ceea ce s'a dobāndit? Sā facă ca Românii să fie uă națiune stimată și respectată prin acțiunea ei intelectuală și industrială, respectată și de guvernul ei și de puterile străine; să nu aibă

a se teme nici de tendințele absolutiste din întru nici de speranțele de cotropire din afară; să facă așa ca în România domnirea legilor și a cunoscințelor să fie completă, ca știința și adevărul să ia locul minciunei, eresurilor și prejudecăților! Să nu ne facem illusiuni ci să scim că nu ne este ertat noă să rămănem nici în urma Sărbilor, nici a Bulgarilor, nici a Ungurilor; pozițiunea noastră geographică este astfel că fatalmente trebuie său să fim în capul civilizațiunii Orientului său să perim. Să nu ne bisuim pe drepturi și pe legi scrise; ele vor exista numai pe hârtie pe cât timp Românul nu'si va oțeli brațul și ânima în sudórea productivă a ostenelei, care dă și curajul și miđlócele de a apăra și a menține drepturile. În van ne vom aduna în collegii electorale pe cât timp trebuințele, interesele, temerile și speranțele ne légă de bunăvoința guvernului; deliberările și decisiunile parlamentului nu vor avea efect decât atunci când respectarea legilor va fi săpată mai adânc în ânimele nóstre decât în constituțiune; atunci

și numai atunci ómenii cari cugetă drept și cari nu sunt mînjiți de bóla reacțiunii; ómenii cari dorescú cu sinceritate progresul și libertatea, vor putea fi apreciați de națiune, căci atunci poporul se va depărta de acei cari caută a'i smulge libertățile, de acei cari în libertate nu vîdú decăt anarhiă și nu caută ordinea și stabilitatea decăt în despotism; atunci Românii grupați sub drapelul constituțiunei vor apëra, cu prețul vieței lor, principiile de legalitate, de moralitate și de justiție. Când vîd alegerile parlamentelor făcute cu bâta, deputați și senatori votând cu ânima sdrobită ceea ce nu ar voi sâ dea, legile nesocotite și constituțiunea neținută în sémă; îmi aduc aminte cuvintele Comitelui de Carlisle fost Lord Morpeth, amicul naționalităților, inamicul neîmpecat al cuceritorilor și al apësătorilor. Comitele susținënd înaintea Cavalerului Benzi necesitatea de a se da Românilor uă constituțiune liberală, basată pe uă representațiune națională întinsă, adăoga : «Domnule Comisar, nu trebuie «să'ți scape din vedere uă împrejurare; eú de «și nu cunoscú Principatele, dar după relațiunile

«Statistice din urmă ale lui Senior și după obiectele ce am vădut trimise la expozițiunea de la Paris, comerțul acolo trebuie să fie foarte puțin dezvoltat și industria cu totul în părăsire, și pe cât timp va fi această lipsă, nu puteți conta pe eficacitatea puterii interne a națiunii pentru apărarea dispozițiunilor constituționale, destinate a fi un control și a pune un frâu Guvernului când acesta ar încerca a le înlătura.» Să nu ne închipuim că aphorismele : «nici uă constituțiune nu rezultă dintr'ună deliberațiune; drepturile popórelorū nu suntū nici uă dată scrise; — cu cât e scris mai mult cu atât instituțiunea este mai slabă; — nici uă națiune nu'si pôte da libertatea dacă n'o are» suntū numai nisce cugetări fôre temeiū și că ele nu aū origina lor în observațiunea faptelor și în consecuențele și rezultatele ce aū produs deosebitele revoluțiuni.

Preumblându-ne pe stradele orașelor noastre și vedēnd mai tóte magaziile și prăvăliile pline numai de mărfuri străine și ocupate numai de mesteri străini, țiind pe sēma nóstră a Români-

lor numai cărciumele ca în timpii lui Herodot care pe locuitorii acestor țări îi numea καπίλους, (cărciumari) nu putem a nu fi coprinși de în-tristare și de temere pentru viitorul nostru, și sâ nu ne întrebâm dacă suntem noi uă națiune civilisată; sciû câ ȑicând aceste cuvinte scandalizez multe ânimî curate și generóse, sciû câ cele ce am de ȑis aũ sâ rădice în contra mea condee agere și limbî de foc; dar fost'am eũ vre uă dată vênător de popularitate saũ de favoruri, lingușitor al puterii de sus saũ de jos ca sâ mē daũ înapoi dinaintea adevêrului și a convicțiunei? Eũ sciû cumũ trăescũ și morũ acei cari nu cruțã nici cutezarea și nerușinarea apēsătorilor, nici nepăsarea și moliciunea apēsătilor. Dacă lingușitorii regilor suntũ un dar funest al măn-iei ceresci, cum se potũ califica lingușitorii poporului? A lăsa pe Români sã credã câ suntũ ceea ce nu suntũ, și a le ascunde neajunsurile, este uă crimă de les-patrie, este a'î corumpe și a'î adormi în neactivitate ca sâ se descepte în lanțurile acelora cari lucrédã la cucerirea lor.

Uă națiune fôre industrie nu pôte fi consi-

derată ca civilisată; ființa unei societăți este supusă astăzi acestei condițiuni, este acel *to be or not to be* al lui Shakespear.

Venătoria funcțiunelor publice și părăsirea industriei sunt peirea țerii acestia, sunt inamicii primejdioși ai Românilor; sunt aliații cei puternici ai despotismului și ai Ebraismului. Numai munca și știința ne pot salva!

Datoria cea mai sacră a cugetătorilor, diaristilor, publicistilor, ómenilor de Stat politici sau diplomați, este de a arăta națiunei calea care pôte s'o ducă la prosperitate și la fericire, calea pe care pôte să înlătore pericolile care o amenință.

Nimic nu pôte servi mai bine la aprețierea și la mesura stării unui popor ca litteratura, căci ea este forma sub care se espune și se înregistră cunoscințele și starea morală și intelectuală a unei națiuni. «Scrierile, dice Bukle, «sunt tesaurul intelligenței, litteratura ne dă «cunoscința raporturilor ce au lucrurile cu i- «deile, adică a cunoscinței legilor physice și «mintale ale unui popor, într'un timp deter-

«minat. Uă litteratură în care nu s'ar coprinde
 «decât idei greșite, ar încărca pe adepții sêi de
 «prejudecâți în loc de a le împrăscia; și un popor
 «cu cât are prejudecâți mai puține și cu cât
 «cunósce adevêruri mai multe, cu atât este mai
 «luminat, cu atât are mai multă sciință, cu a-
 «tât este mai înaintat pe calea progresului și
 «a civilisațiunii.»

Când generațiunile viitoare vor căuta în vo-
 luminósele tipăriri ale acestor ani sâ găsescă care
 a fost starea de civilisațiune a societății nóstre
 la finele secolului XIX-lea, trebuie sâ conve-
 nim că afară de înregistrarea faptelor politice
 și de uă luptă crâncenă între partide, și pot
 dice mai mult între persóne, uă sete nestinsă
 de putere împinsă pône la aberațiune, puține,
 fórt puține urme vor afla care sâ denote uă
 cugetare seriósă, care sâ dovedescă că acéstă
 turburată Societate a fost împinsă către studiile
 acelea cari prin aplicațiunea lor la arte și la me-
 steșuguri facu gloria, bogăția și puterea na-
 ționilor care jócă un rol în istoria civilisați-
 nii. A dice numai că voim sâ fim uă societate

www.dacoromanica.ro

democratică dar tot d'ună dată a onora și suferi oțiositatea este uă contradicțiune; democrația nu este compatibilă decât cu munca; numai în societățile aristocratice se pôte tolera trândăvia; căci celă care voesce să trăiască din munca altora este un adept, un partisan natural al privilegiului. Numai munca a desrobit societățile de sub jugul feudalismului; și uă societate de ómeni muncitori nu pôte fi decât uă societate democratică, orî care ar fi numele ce ar purta forma guvernului ei, precum uă societate în care trândăvia găsesce miđlóce de traiú nu este în fapt decât uă societate aristocratică orî cât s'ar intitula de democratică.

A combate setea de fonțiuni ale Statului, oțiositatea, prejudecățile industriale și comerciale, a descepta în spiritul și în ânima Românilor dorința de a se lupta prin intelligența și munca lor cu némurile cari sunt în fruntea civilizațiunii, este astăđi datoria cea mai sacră a publicistului Român.

II

Vorbisem cu popa Stan de la Pipărați ca să ne întâlnim la birt la Găbran ca să tăiem târgul a trei buți de spirt ce'i trebuie pentru consomațiunea stabilimentului ce are în sat; estimp a închiriat și cârciuma proprietarului, a făcut apalt vîndarea băuturilor și'i trebuie marfă mai multă. Ceasornicile la noi nu prea se potrivesc, fie care regulădă p'al lui după opiniunile sêle politice și iată-mă espus să aștept dinaintea unui tacâm parfumat cu esbuquet de săpun prost și slănină rancedă. Noroc că localul nu e de natură a îmboldi fómăa musteriilor.

La uă mescióră alătura, duoî bētrānî se delectau între țigarete și cafea dând din vreme în vreme câte un păhăruț de cognac pe gât.

— Ți-ai adus flăcâul din năuntru, kir Dobre, dicea cel din stânga, o fi procopsit nevoie mare; am auzit c'a luat doctoratul, o fi de vre uă duoë-deci de ani; l'ai pus în slujbă?

— Sâ'l veđi, s'a făcut un vlajaru cât mine de mare; 'mî-a făgăduit nepotu Vasilake c'o sâ ȑică ministrului sâ'l facă procuror, câ de! nu pôte sâ'l facă mai mult de uă cam dată; e cam crud; sâ începă de jos; l'am scris și la clubul cel mare unde sunt tot feciori de ómenî, numai câ cheltuēla e cam mare, câci acolo au fel de fel de gusturi; ce sâ fac? sâ apuce și el sâ intre în lume cum ȑice și nepotămeu Vasilake, 'i-am luat un apartament la Grand-hôtel.

— Da de ce sâ nu'l ȑii la dumnēta la Jupuiți, pōne vei găsi uă trēbă, ca sâ nu bată pe trile haîmana.

— Vai de mine, cumetre, sâ se prostēscă copilul la țēră, după ce am cheltuit uă grămadă de bani cu dēnsul! sâ șēdă în Bucuresci sâ se

frece cu ómeni câ de! de procopsit, procopsit; dar nu e practisit; sciî : ἄλλα τὰ πράγματα καὶ ἄλλα τὰ γράμματα, cum ȕice nenea Pană; uitate dum-néta la coconu Lascarake, la coconu Hristake, la Encușor și la Nicușor, gândesci că sciũ carte? și învêrtescũ lumea pe degite câ sunt practisiți; judetul la noi nu'l duce vêru Iancu și cu nepotu Iordake? a putut vre un guvern fôre dênși? ne tragũ pe toți de nas, ce vorũ ei aia se face.

— Ia spunem ce face nepotăt'o Unghișoră? nu l'am vêdũt de nu se ține minte.

— 'I-a fost rêu de tot, a avut noroc c'a cădũt ministeru, câ drept în ocnă se ducea; a a-lergat nevasta lui sêraca, vai de ea, mai cu rugățiuni pe la boeri, mai cu acathiste pe la biserică, a dat Dumnedeu câ tocmai când îl a-restuise a cădũt și ministerul, apoi are și nisce prietini tot unu și unu, aũ sãrit cu toții ca nisce smeî și l'aũ scos din belea, mănecase nisce bani d'ai visterii.

— Îmi pare bine, sêracul, c'a scãpat, om cu familie grea, uã grãmadă de copii, dar biata

nevestă, bunătat' de femei! Da de ce sâ fi cădută ministerul, frate?

— Ce, nu scii? vrea sâ dea pe Voda jos. Bine câ 'i a prins de veste câ ne duceam pe copcă.

— Și nu 'i a făcut nimenea nimica?

— Ce sâ'i facă câ nu l'a putut prinde, daca punea mâna pe dânsul apoi atâta îi era.

— Cum nu l'a putut prinde, l'am întâlnit și erî pe pod. O 'l scie și guvernul, câ am un fin, pe Terinte lăcătușu, âla scii, care deschisese prăvălie lângă casele dumatiale de la Popa-Rusu, s'a băgat la Poliție, d'âștia cum le ȳice? ómenî de ordine, câte uă carbóvâ pe ȳi, tréba lui e sâ'l urmărescă și sâ ducă raport: unde merge, ce ȳice, ce face, ce gândesce. Ce pate bietul crestin câ umblă mult vai de om! pune'ți în gând câ într'ua ȳi după ce s'a plimbat tótă ȳiua mai p'în târg mai pe la obor, pe la nisce fabrici tocma lângă bariera Herestreului, s'a dus d'a mănecat la grădină la Guichard apoi séra sâ te ȳii Terinte, de la capu podului Mogoșói la sfântu Visarion, d'acolo p'în Ba-

tiște a resbit'o tocma'n tabaci; când a ajuns în piétă la Radu-Vodă bietu finu Terinte a că-
 ȳut p'o laviță; într'ua clipă l'a și perdut din
 ochi apoi umblă tótă nóptea sâ'l găsesci; toc-
 ma despre ȳiuă l'a ȳărit eșind dintr'ua casă în
 dosul biserici nemțesci unde s'adună ei nóp-
 tea de vorbescū. Umblă iute, nevoe mare.

— O fi avênd bot forți.

— Așa nu! ia cisme d'astea ca ale nóstre
 ghetre.

— Ș'a fost în tabaci? auȳi diavolu! și fină-
 to n'a pus mâna pe dînsul? Când ȳic eu că
 avem un guvern de mămăligă! apoi mai dovêda
 de cât asta? sâ mērgă în Tabaci! Ce sâ le faci,
 daca nu vor sâ'l dea de gol procleți âia de
 copii cu care se înȳelesese sâ facă revoluȳiune!
 Trebuie sâ scii că în tóte e amestecat. N'a bă-
 gat uă bombă cât capul de mare în luleaua
 lui coconu Iancu Manu, de nici pân'acuma nu
 se scie cum s'a făcut așa caraghioslic. Dar în
 complotul lui Bontilă nu era amestecat, cine
 'i a dat de căpētēiu? s'a pus atunci vēru Ior-
 dake cu capul și nu 'i a putut veni de hac! Și

cređi că nu era pe delu mitropoliei când cu omorul lui Catargiu? l'a sculat procurorul nóptea din somn; s'a închis amênduoi în casă; ce 'ia ȑis, ce 'ia făcut că 'ia dat drumul. Uite nu se face nimic fôre scirea lui : pe Englitera o are în busunar, Sultanul nu ese din vorba lui sâ'l picî cu cêră, pe Rusia valvărtej o aduce; pe Francia, pe Italia și pe Austria ia așa le jóca; când cu Beust când cu Andrasy; atâta noroc că Bismark nu'l are la nazar, mai ales de când a cunoscut care sunt ómenii cei buni care își iubescú țera și sunt devotați tronului. De vrea el gândesci că nu opria resboiul de an, când s'a prăpădit uă grămadă de lume; are sâ dea sémă grea dinaintea lui Dumnezeu! atâta sânge vêrsat ș'atâtea bani cheltuiți.

— O fi nene Dobre și cum ȑici dumnéta, dar apoi și guvernul prea s'a făcut de tot. Ba că âla așa, ba că âlă-lalt almintirea, parc'am fi în vremea incuisiții; sciî dumnéta că bănuelile astea pôte sâ bage în capul ómenilor lucruri care nici nu le trecea prin minte. Uă mulțime de spioni cu urechia la ușile și la

ferestrele caselor și birturilor ascultând și pândind ziua și noaptea să apuce vre uă vorbă sau să ghicască un semn; inventând comploturi, spuind minciuni și urdind intrigi ca să ia carbóva; denunciind ca uă crimă or ce sentiment de demnitate și de independință, declarându-te revoluționar, anarchist, petrolist, îndată ce nu ești ciocoiu unui ministru sau unui favorit al țilei care iaă asuprale monopolul patriotismului, al ordinei și al stabilității, și mai ales al dynastismului; ceea ce nu oprește ca ómenii cei buni, credincioși și devotați de astăzi să fiă tratați mâne la rândul lor de resturnători, de socialiști și de inamici ai tronului și *vice versa*. Și în vèrtejul acestor intrigi nemernice, scârbóse și nerușinate care corumpă sufletul, degradă și înăbușiasce cugetarea se lasă curs liber venalității impiegaților care merge lanț mână în mână cu corupțiunea guvernamentală, sporesce din ce în ce mai mult uă biurocrație numerosă, apăsătoare și hrăpitoare care trăesce pe spinarea populațiunii muncitoare, precum trăiesce uă armată de invasiune într' uă țéră cucerită;

face ca uă lume întrégă, arendași, negustori, meseriași, năpustescă commerciul și industria, le lasă pe mâna nemților ș'a ovreilor și ei alérgă cu limba scósă după posturi. Prin sate nu mai veđi decât perceptori și vătășei care mai iaă câte duoé-deci și trei-deci la sută, peste ceea ce este scris în lege și în roluri. În armată nu se mai caută apăratori ai patrii contra străinului, ci ómení devotați, instrumente ale ministrului; credințiosul de astăđi este mâne bănuít; nu se cere de la oficer alt merit decât să fie un instrument de opresiune în contra poporului ca să'l pótă ținea cu or ce preț în tăcere și în nemișcarea morții dac'ar îndrăsni să strige : destul cu opresiunea, cu imoralitatea, cu prevaricațiunea, cu calomnia, cu intriga și cu minciuna! sau dac'ar voi să céră să beneficieze de bunurile și de garanțiile constituțiunii ce i s'a jurat. Ce să'ți spuı, Nene Dobre, mie îmi pare că un guvern lucrând cum lucrédă guvernul nostru își perde timpul, căci nimic nu póte omul, fiă cât de mare, în contra ideilor celor adevărate, în contra legilor

superióre cari conducă destinele omenesci. Nu e bine ca guvernul să se biseie numai în puterea armată și să caute să rădice un edificiu social întemeiat pe intrigă și pe minciună; tot mută pe oficeri de colo până colo, tot ia comenđile de la unii și le dă la alții, par că 'n ȳilele nóstre militarul mai póte să nu aibă idei și convicțiuni, mai póte fi despărțit de națiune, par'că mai póte fi ceea ce era mercenarul Arnăut și Switzer. Dacă le spuī adevêrul se superă; Puternicilor nu le place să le arate cineva urmările ce potū să aibă faptele lor când nu sunt basate pe dreptate și pe rațiune, și când vorbele esū adevêrate, reul ce le vine îl atribue acelor care 'i a prevenit, iar nici uă dată legilor ordinului moral pe care nu aū voit să lu ție în sémă.

Conversațiunea urma pe tonul acesta, când glasul interlocutorilor fu acoperit de ertăciunile popi Stan care de la ușă începu a ȳice :

— Să mē erți, ȳeū, Domnule, póte te-am făcut să ascepți; da uíte nu e vina mea, la cea-sornicul meū tocma cincī și jumătate; ce sâ'i

fac umblă îndărăt, a să'l puiū și eu cu biserica nemțescă.

Kelner! dăm un pahar de rachiū și unul de rom, uă ciorbă de găluscă, uă sticlă de vin de Drăgășani și un rasol ciolan.

Viū tocmai de la jupân Gherasi, mî-a dat un anason cum n'am mai bătut; am încercat pe la toți rachierii, nimeni în Bucuresci nu are așa lucru, apoi ș'un galben vadra! n'a vrut să mi'l lase nici uă para mai jos. Era să iaū ș'un butoiū de jamaică, ce băutura Dumneđească! voiū să am tot marfă bună în prăvălie, când o scôte musteriu paraua din pungă să ȑică : halal să'i fie!

— Pe cât vinȑi vadra de rachiū în cârciumă?

— Rachiu de la jupân Gherasi întrebă? ala nu se vinde cu ocaua, e după cum ese la pahar, daca ai în prăvălie un băet dăstept, vrednic, mester la turnat, îți scôte și trei-ȑeci de pahare dintr'ua oca; daca brodescă vr'un prost, nu'ți ese nici duoă-ȑeci și cincă, vine pe șese pônă la șapte lei ocaua, basamacu e cădut de

tot, c'a eșit țuica, șéideci de parale, duoi lei o-caua cel mult.

— Bun câstig, ieî anasonu p'un galben și'l dai pe șéideci și cincî de lei. Spirtulă meû de șéispredce lei vadra, îl dai basamacû pe treî-deci și cincî de lei vadra, îți rămâne mai mult de sută la sută.

— Așa e, da nu pui cheltuelile; mai căratu, mai risipa; dar accisurile și bacșișurile mai pe ici pe colo.

— Da și dumneata nu pui încărcatul la so-cotélă trei cincî-deci în loc de duoë, când crestinu nu mai scie număra.

— Ferescă Dumneđu! păcat ast-fel de lucru; dar ce sâ ȕic, câstigul ar fi cum ar fi apoi nu sunt parale; de la trecători ce măi poți rupe câ e drum mare, dar de la ómenii din sat ieî ce poți, măi câte uă banița duoë de grâu; măi cu orz, măi cu câte uă povéră; ce sâ facem! ne a-jutâm âla cu âla cum putem. De la Apostol, câ'l scii, n'avém sâ iaû peste duoë sute optû-deci și duoi de lei și jumătate? apoi mî-a dat vr'o para? me purta cu vorba dînr'uă ȕi într'alta, d'abia

l'am făcut sâ'mi dea duoëspredece banițe de porumb, mî-a dus un stângen de lemne la kir Ivan-
cea la Bucuresci și sâ'mi facă la véră un pogon
de grâu ș'unul de porumb de istov; mî-a mai dat
ce e drept ș'ua glóbă de mînz; de cât sâ mē
stric cu omu mai bine așa! trecă de la mine.

— Nu, câ nu te-ai încărcat la socotélă : duoē
spredece banițe de porumb sunt șeideci de lei.

Căratu stângenului la Bucuresci pe puțin trei
galbeni.

Lucrul pogonului de grâu și pogonului de
porumb uă sută cinciđeci de lei.

Pune și vre-ua trei patru galbeni mînzul, face
peste patru sute de lei în loc de duoē sute opt-
đeci și duoī.

— Ș'apoi ce, mult e? da dobânda banilor
unde o pui, câte duoē parale la leu pe lună,
dar câ trebuie s'astept pîne încolo la tómnă ca
sâ'mi scot paralele!

— Și pe șeideci la sută d'ai socoti dobânda
tot mai trece de la Apostol.

— S'a scumpit baniī de tot; uă grămadă de
cheltueli de unde sâ le scoți? Dumnéta nu sciī

câ vine vreme de perđi de la unii și capetele; mai deună ăi n'a murit Mușat : 'mă era dator cinci sute de lei, a lăsat uă biată babă bolnavă, a nepustit și casă și tot, s'a dus la nisce rude tocmai pe Neajlov în sus. Ia! dacă poți.

— Systemul de speculă ce ai adoptat păgubesce pe musteriū, fôre d'a îmbogăți pe negustor, este un system de camătă care storcând pe muncitor de tot fructul ostanelilor lui, sécă isvórele producăiunei. Lei în adevăr și uă mie la sută de la unii, dar de multe ori împreună cu câștigu perdeți și capetele, serăcind pe sătén precum faceți secați isvórele de la care vê puteți folosi. Semănați cu lacomul din fabulă care a spintecat găina cu ouele de aur; ai fi mai folosit sâ ie! pe tot anul uă parte mică din ceea ce câștigă un bogat decât sâ ie! tot ce are un sêrac. Cu cât populațiunea în miđlocul căreia te negustorești e mai înstărită cu atât te poți îmbogăți mai mult și mai curând, și lucru e lesne de înțeleș, căci cu cât musteriul e mai bogat cu atât consumă mai mult, cu atât debitul negustorului e mai mare, cu

atât și beneficiul mai însemnat și mai sigur; ești mai folosit să învertesci capitalul de trei și de patru ori într'un an cu dece și cu cincispre-dece la sută de cât să'l întorci uă dată fiă și cu patru-deci sau cu cincideci la sută : un câștig pe care nu poți conta nici ca valoare efectivă, nici ca uă valoare pe care să o poți încasa la timp determinat ca să'ti poți menține creditu; uă marfă nu se pôte desface lesne de cât pe un prețiu cuvințios; când se ține mai scumpă de cât valoarea ei cea adevărată nu găsești musterii, se strică în prăvălie sau se dă pe datorie pe la ómeni cari mulți nu o mai plătesc, căci acei cu dare de mână găsesc tot d'auna mișlôce d'a și-o procura d'aiurea, își fac provisie pe la târguri. Cămătarii precum și negustorii lacomi la câștig nu pot avea a face de cât cu rîi de plată, cu risipitori, cu jucători de cărți și cu înșelători care iaă marfă pe datorie sau se împrumută cu bani pe polițe de valori nominale întreite și împătrite, polițe și datorii cari mai nici uă dată nu se plătesc la termen, cari de multe ori nu se plătesc

nică de cum și cari mai adesea se cîntuesc ca falimentele cu douăzeci și cu douăzeci și cinci la sută. Speculantul lăcom pe lângă miile ce voia să câștige perde și suta ce scote din pungă; dar ceea ce nu câștigă nică uă dată acest soi de negustor este stima, considerațiunea și creditul pieței care este capitalul cel mai temeinic al unui comerciant; nu poate dobândi credit pentru că efectele ce are în portofoliu nu au nică uă certitudine nică măcar probabilitate de a fi soldate la scadență. Comercianții și banquerii care lucră cu procente cuviințioase câștigă și prin capitalul lor propriu și prin creditul de care se bucură și care cresce pe totă ziua cu esactitatea ce aducă în operațiunile și în plățile lor, banul ca și munca, ca ori ce marfă își are uă valoare determinată prin împrejurările timpului în care ne aflăm; a trece peste limitele beneficiului la care are drept capitalul, a căuta se se tragă dint'ua speculație mai mult de cât se cuvine ca dobândă a banilor angajați, ca cheltueli făcute, ca retribuțiune a ostenelelor depuse și a risicului, este a

realisa un beneficiu nelicit care nu p te să
 nu f  vătămător acelu  ce crede c  se p te
  mbog  i prin asemenea mi l ce, căci nimeni
 nu se p te îmbogăți de c t prin muncă  i
 prin economie.  i ori cine ar crede c  mai
 sunt  i alte mi l ce de  mbog  ire se  n el 
 f rte; germenul pagubei se află ascuns în mi -
 locul castigului ilicit întocmai ca vermele ro-
   tor în fructul stricat; adevăratul  i singurul
 efect al specula iunilor lacome nu este altul
 de c t a s raci poporul  i prin urmare a' l
 men ine în  gnoren , c ci  gnoren  este fruc-
 tul săraciei precum s racia este partea claselor
  gnorente; progresul este în muncă  i sem n a
 progresului este  nv   tura; daca progresul în-
 tellectual sporesce bog  ia popórelor, nu este
 mai puțin adevărat că cunosc n ele nu pot  în-
 cepe p ne nu se gr m desce mai  nt i  u 
 c time  re-care de bog  ie, f re bog  ie nu
 p te fi regas  i f re regas nu este cunosc n ,
 « gnoren  cea mare,  ice Bukle, este fructul
 «săraciei celei mari. Arabii, popor  gnorent  i
 «s rac în   ra lor, au devenit un popor vred-

«nic de admirare în țêrile cucerite de ei în «Persia, în Lahor și în Spania.» Omul nu pôte căuta îndestularea trebuințelor morale decât după ce și-a căpêtit necesitățile trebuitoare la conservațiunea și întreținerea vieței; de aceea ori ce măsură care face vieța materială mai grea, nu pôte sâ nu aducă vătêmare vieței morale a națiunelor. Aũ fost publicisti cari aũ pretins câ sentimentele cele mari, abnegațiunea, devotamentul și tot ce este nobil și frumos în ordinul moral, nu se găsesce decât numai în clasele cele sêrace, și câ vițiul este atributul claselor bogate; acêstă credință este în contradicțiune și cu datele statistice, care dovedescũ contrariul, precum și cu drépta judecată; cãci atunci conclusiunea ar fi de a menține societatea în miserie pentru a'i conserva virtuțile, și guvernul cel mai spoliator care ar sêrâci poporul, ar fi acel care ar conveni mai bine.

— Ceea ce ne strică pe noi, Domnule, sunt târgurile pe la sate, bâlciurile, mângelari și ovrei. Ia sâ fie un guvern coalea cum sciũ eũ,

uă mână de fer să le taie de unghişoră, să desfiinţede târgurile, pe ai crai cu tolba în spinare să mi'i bage în miliţie, pe ovrei să'i dea peste graniţă şi ai vedea dumnéta cum fie care ar trăi cu ai lui, în satul unde locuesce, unde a trăit tatăs'o şi măs'a, iar nu să se ducă să'si bea munca pe la unu şi pe la altu; să vie niste venetici, niste calici să strângă paralele ómenilor! daca le dici astea vre unuia din deputaţi, numai ce'i audí cu libertatea comer-ciului, cu desfiinţarea monopolurilor şi cu economia politică. Şi eú voiú economie politică, câ nu sunt un prost să nu'mi placă şi mie civilisaţiunea, şi eú imi iubesc ţera, dar voiú uă economie politică naţională, uă economie politică romănescă care să lase pe bie-tul chreştin să trăiască în patria lui fôre Nemţi şi fôre Ovrei.

— Uă sciinţa nu póte fi romănescă precum nu póte fi nici englesescă nici franţosescă. În ordinul politic şi social, acéstă sciinţa are legile ei nestrămutate şi bine dovedite, precum în ordinul natural astronomia, hi-

mia, mecanica își aŭ pe ale lor. Ceea ce este adevărat la Paris, la Pekin și la New York, nu pŏte sâ nu fiă adevărat la Petersburg, la București și la Londra. Precum nici un corp nu se pŏte sustrage acțiunei gravitațiunei, asemenea nici uă societate nu se pŏte sustrage legilor schimbului; precum un om nu pŏte cere a fi supus la alte reguli ale respirațiunei și ale digestiunei decât acelea dovedite de sciință, asemenea uă societate nu pŏte urma alte reguli de producțiune și de consomațiune decât acelea dovedite de sciință, fŏră de a se espune la cele mai mari inconveniente. «New-
«ton decând cunoscuse legea gravitațiunei nu
«mai pronuncia numele lui Dumnezeu fŏră de
«a'si descoperi capul; cu cât inteligența este
«mai presus de cât materia, ȃce Bastia, cu a-
«tât lumea socială este mai pre-sus de lumea
«physică, căci mecanica cerescă este supusă u-
«nor legi despre care nu are consciință, și este
«mai mult cuvânt de a admira și a ne închina
«dinaintea înțelepțiunei eterne, când vedem me-
«canismul social în care trăesce cugetarea uni-

«versală, *mens agitat molem*, care presintă și
 «phenomenul straiordinar că fie care atom este
 «uă ființă animată, cugetătoare, înzestrată cu a-
 «cea energie miraculoasă a acestui principiu de
 «tótă moralitatea, de tótă demnitatea, de tot pro-
 «gresul, atribut esclusiv a omului, *libertatea*.»

Nu trebuie nici nu putem să ne sustragem
 legilor științei; or cum vom face, or cum ne
 vom întorče, suntem fatalmente supuși lor. A
 încerca a le înlătura, este a ne da pradă mi-
 seriei, străinilor și ovreilor.

— Da, c'am și devenit; eă mai de ună-đi am
 fost silit să daă ęece galbeni geremea unui
 ovreiă ca să scap de dēnsul; m'am pomenit
 d'uă dată cu lumea dróe la oblon la moș
 Mercore, când colo ce să veđi? un butoiă de
 basamac, cărciumă întrégă! ș'un ovreiă cu ciu-
 bucu în gură, ședea ascuns după sobă; am în-
 teles îndată al cui era rakiu; m'am dus la
 primar; ce e drept, 'l a chemat îndată pe jî-
 dov la cancelarie, dar ce să'i facă! c'o ținea
 una și bună cu «*nu știă n'am veđut*». Dac'am
 veđut ș'am veđut, l'am luat eă la uă parte și

am început — *ia ascultă jupâne, rakiul este al dumitale?* — *al mei vești bine* — *apoi nu știu că n'ar voe să ai cârcimă* — *dovedesce* — *apoi nu spusești singur că rakiul e al dumitale?* — *o spusești dumitale pentru că știu că ești om de omenie, dar nu spui nici la primar nici la privighetor* — *n'ar putea jupâne să te duci în altă parte să ți vinzi marfa—cât dai?* — Cu una cu alta m'am învoit cu dânsul pe dece galbeni să se ducă. Adoa di în diori de diuă a pus butoiul în car cu toate oăle, găini, gâsce, lână, sdrențe, ôse ce strânsese, și s'a dus p'aci încolo. Iaca ce guvern avem! dar alta : acum vr'o cinci săptămâni n'a venit un ovreiu diua namiêda mare cu un gosgogea butoiu de bere într'un cărucior, vindea cu tinichéua în mijlocul satului în drum, pône pe séră l'a vândut tot, câte uă jumătate de ban tinichéua, mai mult spumă de cât beutură, a adunat toți gologani de la bițele neveste; unde era un guvern strașnic, să mi'l ia la bătăi să'i dea cep butoiului, să vești mai venia altă dată să facă pagubă creștinilor? Dac'am spus primarului

a început să dea din umeri, mi-a spus că 'i e frică de procuror.

— Dar nu crezi că ar fi fost mai lesne și mai bine, când ai văzut că omenilor a început să le placă berea, să fi luat și dumnéta un butoiu în prăvălie și să vinzi berea mai ieftin decât ovreiu; nu crezi că dacă ai da rakiu cu un prețiu mai potrivit, acel jupân Moise nu era să-și găsească socotéla să aducă rakiu și să mai dea și lui moș Mercore un galben două ca să-l acopere cu numele lui.

— Da de géba, domnule, ori ce'i face nu poți scăpa de ei că își găsescă altă trebă, știu fel de fel de marafeturi; pe unu nu l'am adus chiar eu în căruța mea tocmai de la Alexandria de ne-a dres învelitorea bisericeii, curgea pe toate părțile, se strica zugrăvêla. Numai într'un chip ne scăpăm de ei: gonindu'i pe toți din țără.

— Eu sunt de părere că gonindu'i nu câstigi nimica, căci m'așu teme să nu te duci după ei pe la Rusciuc și pe la Odesa ca să-i aduci în țără, cum te-ai dus la Alesandria după

tinichigiū ca sâ'ți învêlescă biserica — și sâ'ți spuī ceva și mai mult, eū cred că cu cât i am goni cu atât ar veni mai mulți. Mai ăn-têiū că nu 'i priimescū nici Muscalii, nici Turcii, nici Austriacii; de oprit d'a intra, am vêdut că de trei-șeci de ani de când era Michaiū Sturza domn, s'aū încercat fel de fel de mișlôce și nici unul n'a avut eficacitate; cu cât oprirea a fost mai strașnică cu atât aū intrat mai mulți; dar iată că'mi vine în gând uă doctorie care mi se pare mie mai bună și mai sigură, atât pentru a face ca sâ nu mai vie alții cât și pentru a face pe mulți din acei cari sunt astă-dī în țeră sâ se ducă singuri.

Sâ ne închipuim, de pildă, că la Giurgiu și la satele dup' împrejur de Pipărați s'ar fi găsit un Românū tinichigiū mai mester, mai consciințios la lucru și mai eftin, sunt sigur că nici nu te-ai fi gândit la ovreiū sâ'l aduci de la Alesandria. În lumea industrială ca și în lumea physică, un loc nu pôte sta gol; natura are oróre de gol cum dicū physicii. Când se ivesce uă trebuință, ea are sâ fiă împlinită fôre

dar și pôte; dacă în localitatea unde se ivesce uă trebuință nu se va găsi omul care s'o satisfacă, are să vie altul din vecinătate, din străinătate, de peste munți și de peste ape; are să se afle în lume câ este trebuință de cutare meșteșug sau meserie și au să vie ómenii din depărtare. Iată tótă cestiunea ovreilor la noi ca și în Ungaria și în Polonia și în Bucovina. Espresiunea plină de înaltă învătătură a Românului *lac sâ fiă, brósce multe*, este fôrte adeverată. Laculă este trebuința, bróscele sunt ómenii cari găsescă hrană dintr'acea trebuință. Dacă într'ua țără se va arêta un pământ roditor, un filon de mineral, uă albie de cărbune, uă cualitate bună de lemn, uă plantă folositóre, și dacă ómenii din loc nu se vor grăbi a se folosi de acea bogăție, sâ fi siguri câ vor veni de aiurea și vor esploata-o, și ea nu va sta mult timp neproducătoare. Acésta este istoria țerei nóstre și a tuturilor țerilor de la începutul lumei. Fertilitatea vâiei Dunări a desceptat tentațiunea Romanilor cari au vërsat în Dacia escedentele populațiunei latine. Köleseri, după ce

face uă descripțiune încântătoare despre frumusețea și bogăția pământului Transylvaniei adaoga : «Acum mai miră-te că într'acest grănar de a-
«bondență, unde Dumnezeu însuși a întins uă
«mésă bogată, s'aũ întâlnit atâtea némuri ve-
«nite din Europa și din Asia.» Putem fi si-
guri că fôre avantagele mai mari ce aũ găsit
capitalurile și brațele din occident pe vâile Mi-
sisipiului și Orenocului, România ar fi astă-đi
și mai mult cercetată de populațiunile grămă-
dite în occident. Noi, nesocotind regulile cele
adeverate ale sciinței, blestemâm concurența și
liberul schimb și credem că, gonind pe ovrei
și pe străini, scăpâm de rêu; credem că ar fi
în puterea cuiva de a sustrage uă societate o-
menéscă de la regulile morale cari o conducũ;
în loc de a căuta cauza rêuului pôně la obărșia
lui, ne frământâm mintea în combinări politice
și lăsâm străinilor și ovreilor partea cea bună,
meseriile; în loc sâ căutâm sâ punem mâna
pe profesiunile cari îi facũ sâ vie în țeră, în
loc sâ ne facem tēmplari, tapițeri, croitori, ci-
smari, curtieri, tinichigii, giamgii, văpsitori,

zarafii, banquerii, machinisti, ceasornicarii, sculptori, noi nesocotim acele mesetuguri cari dau avere si independenta, si alergam dupa acele sete-deci de mii de posturi la dispoziunea carora s'a pus ua sută duo-deci de milioane pe an, luate din sudorea muncitorului nostru de pament. Buna stare, imbogatirea si vieta liniscita si cugetatore o lasam strainilor cari sunt in tara, si anca cu prisosinta pentru alti cinci mii de ovari, trei mii de unguri si duo mii de nemti cari mai reman pe tot anul in tara din miscarea populatiunii straine.

Sa'ti spui cum un amic al meu a gonit pe ovari cari se afla in satul lui, fore vot al camarii, fore decret domnesc, fore primar, fore dorobant si fore protest din partea consulilor? Un ovari avea carciuna; vindea scump rachiu prost, jumatare apa, dres cu ardei si cu vitriol; vindea vin otetit dres cu stubet si cu spirt, si'l vindea scump; vindea stamba si basmale putrede si le vindea scump. Vasilica al meu a luat si el ua casa in sat, a lipit'o bine, a imbracat peretii frumos cu rafturi si cu hartie de

câte un sfanz sulu, a făcut ast-fel un local curat și vesel, de unde al ovreiului era urât și puturos; a adus vin bun și neprefăcut, rachiūtare fôre vitriol, a adus tot marfă bună; vindea tôte cu câte duoë-deci și trei-deci la sută mai eftin de câtă ovreiulă, ș'într'ua diminéță jupănu ș'i-a pus ce'i mai rămăsese în car ș'a plecat p'aci în colo. Negreșit că s'o fi dus în alt sat; dar sâ ne închipuim c'ar fi găsit pretutindenî câte ună Vasilică, te 'ntreb dacă ovreiul nu era sâ trecă granița? Mai era tot acolo ș'un alt ovreiū care cumpăra peī, le argăsia și cu trei croitorī tot ovrei, făcea cojôce. Vasilică a cumpărat oi, a adus trei cojocari români de la Focșani cari croescū și cosū cojôce, și duoë fete care le împodobescū cu mêtăsuri și cu peltițe roșii, verđi, albastre, le face mai frumóse și le vinde pe jumătate prețiū de cum le vindea ovreiū, și 'i a tăiat apa de la móră, jupănu vėđend că nu se mai învêrtesce róta, a plecat într'ua diminéță cu tótă fabrica; s'a dus negreșit în alt sat unde n'a găsit un Vasilică. Un alt ovreiū cumpăra tótă lâna din sat, o da la femei

de o torcea și o țesea, făcea postav de țără. Vasilică al meu i-a luat toate torcătorele și toate țesătorele, plătindule mai bine și în bani, iar nu pe marfă stricată ca ovreiu; ovreiu, neputând ține concurența, și-a strâns mult pușin ce avea și s'a dus, și astăzi nu se pomenesce ovreiu în sat la Vasilică.

Uă națiune ca și un individ nu este stimată și apretiată decât după câtimea de utilitate ce poate aduce; la noi, dacă vei observa bine, te vei convinge că în tot timpul numai uă clasă de ómeni a desceptat tot-d'auna sympathie și din întru și din afară; această clasă a fost și este clasa muncitorilor de pământ, fiind că numai ei au urmat calea trasă umanității de mâna providenței: a se hrăni din sudórea frunți.

— Așa este cum ȕici dumnéta despre negustorii și mesterii ástia mici, dar ce faci cu cei mari cari vinú cu miliónele de galbeni și iaú concesiile de drumuri de fer, impositul béuturilor, monopolul tutunului, și ca mâne vor lua vâmile și ocnele ca sâ jăfuéscă pe beți negustori.

— Dar câ se ȋdice c'o s'aducă colonii nem-
ȋtesci ca în Ardeal! atunci s'a hotărât!

— Când or începe să vie coloniî germane, la noi n'are să fiă ca în Ardeal; la noi va fi destul de dece sau cinci-spre-dece ani ca totă țera de la munte pînă la Dunăre și pînă la Pruth să fie precum deica am.

Cuestiunea cea mai importantă în țera noastră și de care nimeni nu ține nici uă sémă este *densitatea populațiunei*. Pe uă întindere de un-spre-zece milióne de hectare sau două-deci și patru de milióne de pogóne avem numai patru milióne sau patru milióne și jumătate de suflete, trei deci de pogóne de pământ de familie, densitatea cea mai slabă din Europa, un gol pe care noi nu facem nimic ca să'l umplem prin noi însine; stâm fôre cea mai mică îngrijire pentru salubritatea orașelor și a satelor, fôre nici uă măsură hygienică seriósă: mortalitatea la țera și prin mahalale este ceva îngrozitor și în multe locuri întrece numărul celor născuți, în cât populațiunea în loc de a cresce, scade. Cercetați actele stârei civile ale colórei de negru din Bucuresci, de exemplu, citiți raportul primarului de Galați, și veți vedea consecuențele deplorabile ce puteți trage dintr'acele cifre. Iaca cum se exprimă Principele Moruz către ministerul din întru în anul 1870.

«Partea de jos a orașului, (este vorba de
www.dacoromanica.ro

«Galati), este în tot timpul un adevărat focar
 «de infecțiune, miésmele deletare respândescă
 «și întrețină tot felul de bóle; locuitori se
 «ofilescă în miđlocul młascinelor de apă îm-
 «puțită și stătătoare și pară osândiți decrepi-
 «tudinei și unei morți premature.»

De vom arunca ochii pe cifrele stărei civile
 ce înscrie acel primar în raportul seă, jalea e
 mare; găsim că în anul 1867 numărul celor
 morți aă întrecut pe al celor născuți cu 220
 de suflete; și în anul 1870 cu 942; în termin
 de patru ani numărul morților a fost cu 1238
 de suflete mai mare decât al celor născuți, ceea
 ce vine a ȑice că populațiunea Galațului care
 astăȑi este de opt-ȑeci de mii de suflete, s'ar
 reduce la mai puȑin de jumătate în timp de uă
 sută cinci-ȑeci de ani, dacă nu s'ar recruta cu
 populațiunea din afară. Șese luni ale anului,
 mai tóte satele de la Dunăre pônă la pólele
 munților sunt înecate în noroiă și în mocirle;
 case umede și deschise ploii și vântului, copii
 bolnavi și femeele lăhuse cu picioréle góle pônă
 'n genuchi în noroiă și în zăpadă, bătrâni și

copii reu îmbrăcați, intrați în érnă slăbiți de friguri și de lingóre, reu hrăniți și fôre putere de a resista la cea mai mică răcélă, la cea mai ușóă epidemie care îndată se preface în typhus, iată ce poți vedea pe la tэрă. Anemia a devenit idiosyncrasisul femeielor și copiilor români, epidemiile cele mai mortale, typhusul, versatul angina difterica nu lipsescú nici uă dată; când una când altele rădică generațiunii întregi. Hrana este cât se póte mai puțin substanțială, consomațiunea cârnei d'abia se sue la noi la șéi-spre-dece dramuri pe ȓi, și la tэрă nu trece de șépte dramuri pe ȓi! În occident, în tэрile care se află în condițiunile nóstre climaterice, consomațiunea cârnei este îndecită, și fie care locuitor, atât la tэрă cât și la oraș, consumă cel puțin, uă jumătate de oca de pâne pe ȓi; în orașele cele mari ca Londra, Paris, Berlin, Viena, consomațiunea de miȓloc a unui om pe ȓi este :

200 dramuri pâne și cartofi.

75 » carne, pesce, brândă.

120 » Vin, rachiú, bere.

40 » Zahar, cafea, ciai, lapte.

Cu uă viețuire próstă, fôre îngrijire și fôre precauțiunii igienice, și cu uă hrană atât de slabă, populațiunea dacă nu scade dar nu pôte cresce, rămâne staționară precum se vede la noi. Recensementul cel d'ânteiū care s'a făcut la 1832, a dat o populațiune de trei milioane și jumătate; acéstă populațiune într'ua țără roditóre ca a nóstră trebuia sâ fi ajuns astăzi la opt sau nouē milioane; dar ce vedem! recensementul mai scrupulos din 1860 a dat 4,090,275 de suflete cu tótă imigrațiunea venită în țără în timp de trei-deci de ani; și sâ nu credem că cifra acestor imigranți nu merită a fi ținută în sémă, ea se suie pe tot anul la 20000 de suflete, din care 10000 Români din Banat, Transylvania, Bucovina și Basarabia; 5000 Israeliți, 3000 unguri și 2000 Germani, versământ care trebuie sâ fi sporit populațiunea nóstră cu cel puțin patru sau cinci sute de mi de suflete.

Nu știu de unde D. Frunțescu a luat cifra de 4,500,000 suflete ce ne dice că ar fi dat recensementul din 1860, căci iată ce rezultă

din compilarea cifrelor publicate de Marțian în analile statistice.

Dincóci de Milcov :

suflete agricultori.	2,125,742	
profesiuni liberale .	270,779	
artisanî	127,955	
comercianți	96,560	
ovrei	5,312	
		2,626,348.

Dincolo de Milcov :

agricultori	1,120,958	
populațiunea orașelor	218,102	
ovrei	124,864	
		1,463,927.
	Suflete.	4,090,275.

Admit ânsă că de la 1860 pônă astăzi, populațiunea sâ fi sporit cu uă jumătate de milion și sâ se fi suit la patru milioane șese sute de mii, iar nu la cinci milioane și jumătate, cum crede D. Frunțescu; dar acest spor îl datorim cu totul imigraților veniți și remași în țeră în cari israiliții trebuie sâ fi contribuit

cu 60,000 de suflete; căci cred că populațiunea
 ovrească, aflătoare în România se sue astăzi la
 180,000 pînă la 200,000 suflete. Să citim
 puțin cele ce ne dîce doctorul Obedenaru în
 folositórea sa broșură intitulată *Des fièvres des*
marais. «Debilitatea obicinuită constitue fon-
 «dul physicului și moralului la omul din popor
 «în țêrile báltăcose; ca să dîce așa, constituțiunea
 «indiviđilor este tot-d'auna slabă, starea sănă-
 «tăței lor este uă stare de bółă. Ceea ce se ob-
 «servă la majoritatea țeranilor campaniei Ro-
 «mei, femeile, copii și uă parte din bărbați
 «aű fața galbenă, caracteristică cunoscută de
 «pictori și de medici sub numele de față *ma-*
larică; aű puțină putere musculară, sunt de
 «uă lene rară; dar de uă lene pentru care nu
 «merită, nenorociții, nici uă imputare, fiind că
 «este rezultatul înveninărei miasmatică... Ca să
 «terminăm cu *debilitatea miasmatică* vom mai
 «adăoga că țeranu Român datoréda debilitatea
 «sa la alimentațiunea sa neîndestulătoare. Mă-
 «măliga, laptele fôre unt, laptele bătut și le-
 «gumele sunt uă hrană fôrte puțin reparatorie.

«Și a dice că acesta este *regimul de dulce*,
«Cât despre post este tot ce este mai de jale;
«vérđă acră și fasole saű linte; linte, fasole și
«vérđă acră! cu un ast-fel de regim tot ar
«putea fi cineva sănătos într'o localitate sănă-
«tósă în tot înțelesul cuvântului, și dacă nu
«ar avea a face nici uă muncă ostenitóre.»
Și mai departe dice : «Când se preumblă ci-
«neva prin satele de prin câmpiile cari se în-
«tindű între Dunăre și Carpați și vede miű de
«copii slăbănogi, deșirați, cu fața sérbedă, o-
«chiul langedind, pelea obrasului subțietă în-
«crețită și scălambăetă, nu se pôte opri de a'i
«ticăi și de a fi coprins de milă! Dacă pe urmă
«afli că în fie care familie aű fost încă atâți
«copii morți, saű mai mulți morți decât sunt
«viű, nu te mai poți mira de a vedea aceste
«câmpii întinse atât de puűin locuite...» Unde
sunt măsurile luate pentru însănătoșarea locu-
rilor insalubre, scurgerea lacurilor, unde este so-
licitudinea clerului înalt pentru a face sâ dis-
pară prejudecățele de posturi în timp când na-
tura omului și condițiunile climaterice în cari

trăim nu suferă uă asemenea hrană, uă hrană care nu aduce nici uă vătămăre locuitorilor săraci, din locurile unde sfinții părinți au legiuit posturile nu numai cu scop religios, dar sunt și potrivite cu cuviințele igienice. Dar la noi este fatală, slăbește și stărpescă populațiunea. Progresiunea creșterii gîntelor din prejur fiind de 0,45 pînă la 1 % pe an substituirea și disparitiunea românilor nu este decît uă cuestiune de timp. Mai mulți publicisti, între cari laboriosul și mult regretatul Marțian, au constatat că de vre uă douăzeci de ani rapiditatea cu care escedentul populațiunei germane se deversa peste Atlantica scade din an în an, luând uă direcțiune alta, uă scurgere spre nord și spre orient, spre Bohe-mia, Galiția și Ungaria, împingînd pe Rutheni și pe Unguri în Transylvania, în Bucovina și în Banat și acestia la rîndul lor împingă pe Românii din Bucovina, din Transylvania și din Banat în România. Registrele noastre statistice ne dau peste zece mii de Români din cei veniți din Austria ca rămași la noi pe tot anul; întocmai precum apele Dunărei, Dnistru-

lui și Donului, umflând Marea-négră, o silește se se scurgă în Mediteranea prin Bosphor și Dardanele al cărei prea plin, suindu'i și ei nivelul o obligă să se deverse în Ocean prin Gibraltar. Nu sunt încă ua sută de ani de când Bucovina a trecut sub dominațiunea Austriei, atunci populațiunea ei, mai tótă curat română, era de trei sute cincî-deci de miî de suflete; astăzi Românii nu mai numără acolo, după doctorul Ficker, de cât 175,679 de suflete, și populațiunea ruthenă care d'abia se arêta la 1780, astăzi balanțiadă elementul român; pe dênșii îi împingă Lehiî din Galiția cari și ei sunt împinși la rîndul lor de germani.

Populațiunea română în tótă Austro-ungaria a scădut astăzi la 2,595,453 de suflete.

143,776 în Cisleitania și confine.

175,679 în Bucovina.

1,171,676 în Ungaria.

1,104,322 în Transylvania unde, Degerando, acum douăzeci și cincî de ani, la 1847, numera 1,179,793 suflete; uă scădere de 75,471 de

suflete într'un sfert de secol, pe când cele-alte némuri din acel Imperi  a  sporit într'un mod însemnat, din 29,313,586, c t era  la 1818; afară de Români, la 1857 ajunsese  i-fra de 35,159,403, un spor de 13 % în patru-deci de ani, în vreme ce populațiunea Rom n , din cauza emigra iunelor peste Carpathi  n Ro-m nia, a sc d t în duo -deci  i cinci de ani cu aprópe 7 %. Mai to i r nda ii, mai to i vi-zitii, servitori, b rba i  i feme  în Bucuresci, în ora e  i chiar pe la  er  sunt Unguren , adică Români din Ardeal.  i să nu credem că ac st  emigra iune m hnesce pe Unguri; ei ar da mult să ved  Transylvania golită de Români. Sibenbirgu ( apte cet i) este pute-rea cea mai temeinică a Ungariei, iar Românii cări locuesc  acolo sunt u  slăbiciune pentru madgiari; este întocmai ca u  fortere   tare neex-pumnabil  cu u  garnis n  asupra c re a nu pot  conta.

— Ce putem face noi în contra at tor  m-p ra i mari  i puternici.

— Cu c t suntem mai n p stui i  i mai

persecutați, cu cât condițiunile climaterice sunt mai grele, și cu cât némurile cari ne încon-jură staū sâ ne înghiță, cu atât datoria nóstră de a lupta bărbătesce și cu sêlbătăcia elemen-telor și cu reutatea ómenilor este mai mare și mai sacră. Sâ ne luptâm cum se luptă Olandesii în contra năvălirilor mării care caută neconținut sâ'i cufunde, și în contra umezelei pe care o supună și o prefacă în canaluri folo-sitoare și în liveți roditóre; cum se lupta Belgii în contra încercărilor de cotropire a guverne-lor vecine. Datoria cea mai de căpetenie a Guvernului, și a consiliilor județene și comu-nale ar fi sâ se ocupe serios cu salubritatea și cu higiena, căci făcând sâ dispară casurile prea numeroase de bóle și de mórte, întărind puterea și sănătatea locuitorilor, vom spori pu-terile productive. Strămoșii nostri aū lăsat averi însemnate pentru căutarea și îngrijirea sănă-tății Românilor și ei își consumă energia și puterea respirând un aer mephytic de mla-scini palustre, perū victima frigurilor și lân-górei, sângele lor se corupe și némul dege-

neredă prin mulțimea bólelor syphilitice mai răspândite și mai necăutate decât erau acum și două secolî în Spania și în Francia; măsurile ce se iau câte uă dată în contra epidemiilor și în contra versatului, sunt numai nisce cause de cheltueli fôre alt rezultat decât inocularea corupțiunei orașelor în comunele rurale. Singura și adevărata sollicitudine a ómenilor stăpênirei, cum își dicu ei, nu este alta decât împlinirea dârilor și recomandarea și susținerea candidaților la cameră, la senat și la consiliile comunale și județene; preocupați exclusiv cum sâ nu scape țera din ghiarele concesionarilor.

Cestiunea populațiunei la ncî este mai importantă decât putem crede; este mai seriósă și mai periculósă decât orî unde, fiind că ea se complică cu imigrațiunea Ebreilor, a căror îmulțire disproporționată nu este numai uă plagă morală și higienică, prin lipsa de bună credința ce mulți dintr'ênșii aducú în transacțiunile lor bănesci, și prin necurățenia în care trăescú, dar este și uă cestiune politică pentru că Israeliții

cari se coboră neconținut de la nord, ajungă în România nemțită; sunt precursorii germanismului, a unei cuceriri mute, desnaționalizătoare căreia ei îi pregătesc teremul. Și or cât vom căuta soluțiunea cestiunei Ebreilor la granița de la munte, de pe Dunăre sau de pe Pruth, în voturile Camerilor și în circularele guvernului, în lună și în sôre, nu o putem găsi și nu vom găsi-o decât în activitatea noastră, în aplicarea Românilor la arte, la meșteșuguri și la comerț, în lupta și învingerea insalubrității și a epidemiilor; căci în industrie și în comerț vom găsi mijloacele care depărtădă boalele și degenerarea rasei și care sporesc populațiunea, și în sporirea populațiunei vom găsi mijloacele cari desvoltă industria și comerțul.

Purtăm haine, așa dar ne trebuiesc pânză, postav, mătășării, pei, croitori, pălării și cismari; avem trebuința de case, de mobile, de trăsuri, de hamuri; or ce am dice, nu putem fôrăarch itecți, zidari, dulgheri, tâmplari, lăcătuși, tinichegii, gîamgii, tapețieri, carătași și curelari; de nu'i vom găsi între noi îi vom

căuta aiurea, vom avea recurs la străini, la nemți, la ovrei, la cine vom apuca; și de nu vor veni ei singuri la noi, ne vom duce noi după dênșii sâ'i căutăm, sâ'i găsim și sâ'i aducem, plătindule și cheltuéla drumului, precum te-ai dus la Alesandria d'ai adus pe ovreiul care ți-a dres învêlítórea bisericeî de la Pipărați. Machinele agricole au deschis trebuința de opt sau nouă sute de machinisti; dacă nu'i găsim în țără și printre români, sâ scii de la mine că o sâ luăm și Nemți, și Ovrei, și Francesi, și Englesi, pe or cine ne-o eși înainte; o sâ ne ducem sâ'i căutăm în străinătate și sâ'i aducem. Dumnéta care îmi vorbești, am auzit că ți-ai făcut uă móră de măcinat cu vapor la Pipărați, ia spune'mi n'ai machinist?

— Am și machinist și fochist, 'i am adus tocmai de la Baziaș; am plătit șei-spre-dece galbeni numai la vaporul după Dunăre; nu scie nici unulă nici altulă uă vorbă romănescă; am început sâ le cam rup unguresce cu dênșii, ce sâ fac? le dau două-deci și cinci de galbeni pe lună.

— Veđi dar c'a învăța pe copii noștri meșteșuguri, a'î îndemna la studiul științelor practice și a'î băga în comerț în loc de a'î arunca asupra bugetelor ca pe niște locuste, a insista prin voturile noastre ca guvernul să ne dea pace, să lase la uă parte influințele electorale, intrigile, minciunile, nescocirile și calomniile și să se ocupe de trebuințele cele adevărate ale poporului, supra-veghind cu scumpătate împlinirea datoriilor preoților și a învățătorilor pentru ca biserica și școala să nu fiă numai un nume. Îngrijirea salubrității satelor și orașelor și a stării igienice a locuitorilor, ar fi mijlocul cel adevărat și eficace de a pune uă stavilă imigrațiunelor ovreilor și nemților; căci ceea ce'i atragă la noi este îmulțirea trebuințelor și lipsa ómenilor pentru îndeplinirea lor; ceea ce le oferă mijloc de trai și de îmbogățire este industria și comerțul, părăsite și nesocotite de noi. Când vor găsi meseriile împlinite de noi, și când nu vor mai afla înlesnirea de a trăi și a se îmbogăți, poți fi sigur că nu numai că nu vor mai veni, dar că și mulți din cei

cari sunt astă-dî se vor duce acolo unde vor putea găsi ceea ce găsescă astă-dî la noi.

— Apoi după cum înțeleg, dumnéta ai vrea să ne facem tinichigii, giamgii și ferari! procopsélá!!.....

Ora fiind înaintată, am plecat lăsând pe interlocutorul meu a degusta în pace cel după urmă pahar de rum.

Am petrecut cea l'altă parte a serii cuge-tând la compatibilitatea care póte fi între datoriile de preot și meseria de cărciumar, me gândiam cum un om interesat a face pe fiul seú sufletesc să bea cât mai mult vin și mai ales rachiú, îl póte face să înțelégă că bēutura este un viciú care slăbesce mintea, corumpe sufletul și topesce némul.

III

A doua zi foarte de dimineață, bătea la ușa camerei mele de la hanul lui Simeon un tânăr frumos și elegant; chipul lui nu-mi era necunoscut; întrebându-l de obiectul unei vizite atât de matinală, îmi răspunse :

— Eu, Domnule, m'am întâmplat să mă găsesc a seară la birt la Găbran și am urmat totă conversațiunea ce ai avut cu tovarășul dumitale dela mesă; mărturisesc că cele ce am auzit m'aș pus pe gânduri și mi-aș scornit nisce idei asupra cârora aș vrea să am și lămuriri și părerea dumitale. Nu știu de ce să mă apuc.

— Înțeleg, ai ajuns la respântia vieții și nu

scii pe care cărare s'o ieî; sfatul meu este simplu îl dau cu plăcere ori cărui voesce sâ'l ia, îl dau și cu fericire ori cui voesce sâ'l urmeze. Îți dic : apucă pe drumul muncii; lucrează, ca sâ trăești într'un mod modest viața ce'ti va permite munca și câstigul onest, caută ca în toate ȕilele sâ pui ceva cât de puȕin d'ua parte, ca sâ'ti îmbunătăȕesci din ȕi în ȕi traiul, sporind câstigul din muncă cu venitul din capitalul economisit, și ca sâ te poȕi sustine la bătrâneȕe când nu vei mai putea munci.

— Eu sunt fiul lui Sava Cismaru, m'a pus de mic la mesteșug și mergeam și la școlă, după ce a murit tata, mama a măritat surorile mele, pe una a dat'o după un sub prefect și pe cea-laltă după un grefier, căci ne-a rămas de la bietul tată-meu avere bunicică, iar pe mine n'a mai vrut sâ mē mai lase la mesteșug, m'a dat în pension la colegiū, în toȕi anii am luat premii că eram obicīnuit cu munca, la esamene eșiam tot cu eminenȕă. După ce am trecut clasele m'am dus la ministru sâ'mi dea și mie uă slujbă; m'a tot purtat cu vorba trei ani c'o

sâ mē pue ađi, c'o sâ mē pue mâne; tot cā nu e post vacant și vêd pe tōtă ȡiua numiri în Monitor și eū tot pe d'inafōrē; mi s'a urît sâ tot urc la scări. Dac'așū sci cā este cum ȡiceai dumnēta asēră mai cā m'așī apuca de cismărie; cā uīte nu mi-e rușine; într'un an de ȡile dac'așū lucra cu doē trei calle cari sciū eū, nisce băeți cari au învățat la noi, și cu machinele cari am vêdūt c'a eșit acum, îmi puiū capu c'așū face cisme întocmai ca acele care am vêdūt la feréstră la Brant în ulița Lipscanilor; numai daca așū sci cā un meseriaș este și el folositor țērii lui și cā industria este uă parte integrantă și esențială a progresului, pentru cā tot ce doresc este sâ vêd patria mea civilisată.

— Când te voiū vedea, tinere, d'inaintea unei machinī, ducēnd tōtă sēptămāna uă viēță laboriōsă și duminicile petrecēndule în ascultarea serviciului divin, în citirea unui ȡiar instructiv, în distraȡiuni cari desfătēȡă sufletul fōrē a corumpe ānima și spiritul, nici vātēma sãnătatea, ascultānd la vre un theatru uă dramă saū uă comedie morală saū asistānd la uă con-

ferință asupra unui subiect literar sau științific, voi fi plin de speranță pentru viitorul Românilor, voi fi mândru de adeptul ce am făcut și orele petrecute aseră la Găbran vor conta între cele mai bine întrebuințate.

Dar fiind că te vîd preocupat de dorința de a face să fiă și România uă țără civilisată, nu voi într'această privire să rămîe cea mai mică neînțelegere asupra cuvintelor : *om civilisat, popol civilisat, oraș civilisat, țără civilisată*, ce auzim pe tot minutul și asupra cărora am observat de multe ori un fel de confuziune despre sensul ce fie care le dă, de aceea voi să'ți spui, cât voi putea mai limpede, ce înțeleg eu cu dicerea *civilisațiune*.

Să ne întrebăm puțin, de ce se cuvine a numi pe Englesi, pe Francesi, pe Italiani, și pe Germani popoli civilizați și cu ce cuvînt se refuză acest titlu hordelor unor părți ale Asiei, ale Africei și peilor roșii din Sudul Americii. De ce Londra, Parisul, Berlinul, Viena, Petersburgul, Roma, Florența, Neapoli, sunt orașe mai civilizate decât Bolgradu, Bucuresci și

Constantinopole. De ce Olandesul este mai civilizat decât Tătarul, și Danesul mai civilizat decât Bulgarul. Lăsând la uă parte orî ce considerațiune philologică și ținînd în sémă numai înțelesul curat practic, vulgar cum am ȕice, iată ce observăm.

Când într'un popul găsim ómenî onești, afectuoși, bine-voitori, îndatoritori, ómenî cari trăescú în bună înțelegere între dênșii, cari aű simțul moral al binelui și al dreptului, ómenî fôre viciuri, învețați, muncitori, cari trăescú cu îndestulare din productul ostenelei lor, procurându'si tóte trebuințele vieței materiale, mulțumirile spiritului și ale ânimei; când în mijlocul lor găsim securitate și garanție pentru avere, pentru onóre și pentru viétă, respect pentru dreptul fie câruia; ȕicem că acel popul este civilizat,

Când din contra găsim ómenî cu cari trebuie să fim neconținut atenți ca să nu devenim victima relei lor credințe, în mijlocul cărora trebuie să stăm armați în contra hoților, ómenî cari nu facú nici uă distincțiune între

omul muncitor și cel trăndav, între omul onest și între hrăpitor ; ómenī cu prejudecāți și superstițiuni și netolerenți; cari nu respectă convicțiunile și credințele altora, cari în loc de a protege, persecută, în loc de a iubi, urescū, în loc de a voi binele unul altuia se pismuescū între dênșii, se persecută unii pe alții ; ȑicem cā acel popol nu este civilisat.

Când într'un oraș saū într'ua țēră gāsim traiū bun și plăcut, case curate, bine aerate, frumóse, mobilate, împodobite , strade curate, luminate, bine pavate, drumuri pe cari se potū transporta ómenii și mărfurile de la un loc la altul cu înlesnire și eftin; când gāsim în abondență tóte trebuinciósele vieței materiale, morale și intelectuale, ȑicem cā acea țēră, acel oraș sunt civilisate.

Când din contră vedem bordee, case reū zidite și umede; mahalale întregi înecate în baltace, în noroiū și 'n gunoiū; unde se respiră un aer mephytic, unde nu póte trăi cine-va fôre pericolul sănătății și al vieței, unde nu póte călători de cât încunjurat de păđitori armați,

unde nu se p^ote transporta nici om nici lucruri dela un loc la altul, de cât încet, scump și anevoe; dicem că acel oraș, acea ț^{er}ă nu sunt civilisate că sunt locuri barbare.

Să analisăm puțin aceste idei și să căutăm să ajungem, dacă se p^ote, la uă conclusiune, la uă formulă sciințifică.

Să cercetăm mai întâi cum și ce fel ómenii pot^u deveni muncitori, onești, afectuoși, binevoitori, îndatoritori și drepti; prin ce mijl^oce se pot^u opri de a fi hrăpitori, înșelători, invidioși, intriganți, leneși și nedrepți?

Să ne închipuim un popul lăsat instinctelor celor rele și să'l comparăm cu un alt popul la care omul din frageta sa copilărie neconținut și pretutindenⁱ, la scólă, la biserică, în familie, în adunări, în atelier, în prăvălie, la teatru, la preâmbulare, la petreceri, pretutindenⁱ înv^êță a cunósce și a practica preceptele moralei evanghelice, unde prin educațiune, prin studii și prin exemple, se obicⁱnuesc^u și se identifică cu ideile salutarii de a iubi pe aprópele se^u ca pe sine însuși, de a nu face altuia ceea ce lui

nu i-ar plăcea să'i se facă, și de a face or cui ceia ce ar voi să'i facă lui altul; unde fie care se obicînuiesce a respecta libertatea tuturilor; putem dice *a priori* că cel d'antêiu trebuie să fiă un popol reu și barbar, iar cel-alt un popol bun și blând. Statistica vine și confirmă prin cifre aceste previsiuni și le transformă într'un adevăr netăgăduit prin înregistrarea faptelor ce se petrecu; ne arată că acolo unde învățătura moralei și a Evangheliei este mai răspândită, crimele sunt mai puțin numeroase și că ele scad cu cât un popol devine mai luminat și mai avut. Putem dar dice cu certitudine că unul din elementele indispensabile pentru civilizațiunea unui popol este ca legile moralei evanghelice și filosofice să fiă cunoscute și aplicate; și că un popol este cu atât mai civilizat în privința morală cu cât acele legi dobândesc uă mai mare sancțiune morală și uă aplicațiune mai întinsă.

Daca partea morală constitue basa civilizațiunei societăților, ea însă nu este întregul edificiu, ea nu este totă civilizațiunea, și s'a

putut vedea în istorie popóre fôrte înaintate, în comparațiune cu altele întru ceea ce privesce la cualitățile sufletului și moravurilor; dar cari în alte privințe sâ fiă mai înapoete; precumă putem dice pentru multe horde ale societății arabe. Dar sâ trecem acum și sâ cercetăm cum și ce fel, într'ua țără, se pôte dobândi uă vieță lesne și plăcută, drumuri bune, orașe frumóse și curate, petreceri și mulțumiri care hrănescă spiritul și'l înalță, forméază rațiunea și gustul frumosului și al binelui. Uă țără ca sâ ajungă la aceste rezultate, trebuie neapărat ca ómenii ce o locuesc sâ fi muncit cu trupul și cu spiritul ca sâ afle, sâ cunóscă și sâ aplice legile și preceptele sciințelor, sâ fi profitat în lucrările lor de tóte descoperirile în arte și în meștesuguri, sâ fi lucrată ca sâ producă și sâ fi păstrată escedentul producțiunei lor ca sâ'și créscă mijlócele de a esecuta acele lucrări. Nu'și pôte închipui cineva ce cunoscința de legile și de preceptele sciințelor economice, himice, iudustriale și hygienice trebuesc pentru a crea și a întreți-

ne un port, un canal, uă stradă, scurgerea apelor în orașe, aerarea caselor, distribuțiunea apei și a luminei, comunicațiunile prin strade de fer, prin șosele, prin riuri navigabili, hale curate, spitaluri sănătoșe, casărmi, săli de theatruri bine aerate, încăldite, luminate și acustice? Tótă sciința în arte și în mecanică, tóte cunoștințele ingineresci au trebuit să concurede în localul espozițiunei universale din 1867 ca să se dea acelui palat minunat prenoirea regulată a aerului trebuincios, circularea apei, a gazului și a aburului necesariu; au trebuit combinațiuni ingenioșe și invențiuni de machini noi pentru înlăturarea mirosului exalat de numeroșele bucătării grămădite într'acel local. Câtă sciință, câtă putere și ce capital întrebuințat la facerea canalului de Suez, a drumului de fer metropolitan care străbate Londra pe sub strade și case dintr'ua margine la alta a orașului; câtă muncă și câtă acurateță la străpungerea muntelui Cenis, câtă sciință la inginerii cari se ocupă a găsi cum să facă un drum de fer peste Canalul mânecei (La manche) ca să unescă, Englitera, cu Francia.

Putem dar dice că uă țără este civilisată, când legile științelor, artelor și meșteșugurilor sunt aplicate și că uă țără este cu atât mai civilisată cu cât acele legi găsesc uă aplicațiune mai mare și mai întinsă.

Pentru așezarea teritoriului, pentru siguranța locuitorilor și pentru prevenirea faptelor celor rele, trebuie să concure legile naturale, legile pozitive, cunoștințele de politică, de diplomatie de artă militară și de strategie, uă mulțime de industrii pentru confecționarea mașinilor și materialelor de război; pentru împodobirea orașelor cu grădini, cu monumente, cu glyptoteci, cu pinacoteci, cu muzee, trebuie să concure legile și cunoștințele de istorie, de arhitectură, de sculptură, de pictură și de istorie, etc., etc.

Se poate dar dice într'ua singură formulă că : *Civilizațiunea este funcționarea activă și complexă a legilor și a cunoștințelor omenești, religioase, morale, physice, industriale și estetice.*

Acastă aplicațiune nu se poate face dintr'un moment într'altul; ea cere lucrarea timpului, uă acțiune constantă, uă muncă neîntreruptă

a tuturilor, prin care moravurile devin din ce în ce mai blânde, mai plăcute, mai tolerente; prin care adevărul goneste prejudecățile, știința ia locul eresurilor; prin care raporturile și relațiunile oamenilor între dânsii se înmulțesc, ura și invidia cedă locul lor iubirii și tolerenței. Fructul conculstelor unei generațiuni trecând moștenire generațiunilor următoare se perpetue și se desvoltă din generație în generație, din an în an, din zi în zi.

Într'acest mers al omenirii de multe ori practica a precedat descoperirea legilor științei care conduc acele fenomene, precum adesea cunoștința legilor physice, himiei și ale mecanice au fost fecunde în aplicațiunile lor la arte și la industrie; dar și într'un cas și în cel-alt nu putem dice că n'a concurs știința la desvoltarea și îmbunătățirea societăților omenești și că toate ramurile ei n'au conlucrat ca aceea desvoltare să se pōtă face în toate părțile care constitue buna stare și fericirea omului.

De și cultura sentimentelor virtuței, litera-

tura, și frumoșele arte pară a fi distincte de meșteșuguri, de meseriile industriale, de agricultură și de comerci, care sunt sorgintele propriu zise ale bogăției materiale ale unui popor; dar nu este mai puțin adevărat că există o acțiune a unora asupra celor alte; unele națiuni au devenit libere și morale fiindcă erau avute, și altele au devenit avute pentru că principiile de moralitate și de libertate au împins pe membri lor a munci și a păstra. Este netăgăduit că credințele politice și religioase ale unui popor au o mare înruiere asupra avuției, precum și avuția are la rândul ei influență neînălăturabilă asupra relațiilor sociale cari modifică și îndreptă la rândul lor legile și credințele.

Progresul său sborul civilizației poate începe de la un capătău său de la altul, său de la mai multe puncturi de o dată; destul ca ținta să fie întinderea aplicării legilor și cunoscintelor omenesci. Droz dice că «cele două mijloace de a înainta civilizația sunt «de a propaga morala și industria, căci prin-

«tr'ênsele obiceiurile devinū mai bine-voitoare
«și averea mai generală.»

După definițiunea la care ne-a condus operațiunile raționamentului prin care am trecut, definițiune simplă și care ne dă uă idee lămurită despre sensul dicerei, observăm că dicerea civilisațiune nu este uă espresiune absolută a unei idei, a unei stări sociale; nu este uă cantitate fixă, constantă și invariabilă, ponderată și mărginită; ci este uă espresiune relativă și variabilă, un raport, uă cuantitate mai mare sau mai mică după starea lucrurilor, a țêrilor, a popolilor sau a orașelor ce comparăm; este uă progresiune mai mult sau mai puțin regulată, mai mult sau mai puțin repede, dar tot d'auna crescătoare, pône la infinită ca și progresul cu care este în correlațiune intimă; este ca dênsul fôre margini ca și perfectibilitatea, este mersul neconținut și neîntrerupt spre perfecțiune de care ne putem apropia fôre de a o putea ajunge vre uă dată și pe care D. Guizot o esprima prin cuvintele *Civilisațiunea este ințela progresului.*

De vom compara între ele două țări civilizate, se potu înfățișa mai multe cazuri : Putem foarte bine găsi că una sâ fiă mai înaintată de cât cealaltă în unele privințe și mai înapoiata într'altele, precum se pôte foarte bine ca un popor sâ fiă mai puțin înaintat decât altul în partea morală și intelectuală și sâ posede orașe mai frumoșe, mai bine ținute, mai bine pădite decât ale celui-alt, într'un cuvînt uă vieță materială mai îngrijită, precum asemenea se pôte ca în mijlocul unui popor plin de moralitate și de virtute sâ existe pônă la un punct lipsă de traiu confortabil; dar acestea sunt niste anomalii, niste întemplări destinate a dispărea în curênd prin forța lucrurilor; pentru că marea desvoltare a culturei unei părți constitutive a civilizațiunei trebuie sâ descepte pe celealte și sâ împingă la desvoltarea lor. S'au găsită moralisti cari au cređut, precum ȑiceam a séră, că uă prea mare desvoltare a civilizațiunii materiale, depărtéđă pe om de natură, și că desvoltarea artelor și a meșteșugurilor corumpă în loc de a moralisa; în privința a-

césta astăzi nu mai există temeri nici îndoelă.
 «De și mulțumirile ce ne procură civilizați-
 «nea cea mare, ne depărtedă de natură, dar lu-
 «minele și bunul gust ale aceleiași civilisa-
 «țiuni ne întorce către dēnsa», dice Lacretelle.

Strâns legate între dēnsele ramurile sciinței
 omenesci nu potă lucra asupra unei societăți,
 unele fôre altele; *Sciința este una* cum dicu
 astăzi învățații. Este evident că un om nu pôte
 fi pētruns de datoriile sale morale către dēn-
 sul și către semenii sei, dacă nu este muncitor,
 producător și păstrător; nu pôte fi producător,
 fôre sciința, fôre de a găsi în intelligința sa
 mijlócele de îmbunătățirea sôrtei sale, fôre de
 uă judecată sănătósă prin care se pôte deosebi
 adevêrul din eróre și prejudecăți, ca să pôtă
 înlătura obstacoli cari se împotrivescū progre-
 sului.

Instituțiunile politice, stabilimentele de e-
 ducățiune și de învățatură, biserica, casele de
 binefacere, museele, fontânele, halele, piățele,
 theatrele, grădinele, salubritatea, înfrumuseța-
 rea orașelor, înlesnirea comunicațiunelor, sunt

productul acțiunii simțirilor morale asupra
 trebuințelor physice ale societăților moderne,
 uă desvoltare exclusiv morală, lipsită de or ce
 aplicațiune la natura physică, lipsită de mij-
 lócele ce ne dau industria și cunoscințele me-
 canice, ar avea de rezultat uă exaltare a spiri-
 tului care s'ar rezolva printr'uă scădere a ra-
 ționei, printr'uă aprindere a imaginațiunei, care
 ar duce pôně la stravagante, ceea ce vedem la
 unele secte religióse ale Orientului, mai cu
 sémă, precum sunt cei mai mulți derviși. Ase-
 menea și uă desvoltare exclusiv materială, da-
 c'ar putea exista, ar duce drept la uă scădere
 fatală a simțurilor ânimei, la egoismul cel mai
 absolut, și or cât de mare ar deveni aceea des-
 voltare materială a unui popol, ea, de nu va fi
 susținută de credințele morale și religióse l'ar
 pune pe tot minutul în pericol de a cădea, de a
 peri chiar; uă desvoltare disproporționată între
 acești două factori ai societăților, uă covêșire
 prea mare a unuia asupra celui-lalt este un
 pericol. Acésta este istoria înălțarei și deca-
 denței societăților antice, căđute de multe ori

dintr'ună stare de mărire și de strălucire într'ună stare de umilire și de înjosire când a sacrificat uă parte celei alte ; mecunóscerea progresului în una saú într'alta nu póte sâ nu aducâ sdruncinare și cãdere, precum mecunóscerea moralei crestinesci a adus decadența Romei și mecunóscerea sciinței philosophice a adus cãderea Arabilor. Un popul trebuie sâ fiã neîntrerupt la înălțimea cunoscințelor din epoca în care trăesce. Un popul care ar rămânea staționar în cunoscințele sale, ar fi un popul al căruia viitor este compromis ; existența lui s'ar periclita în tot momentul întocmai ca reputațiunea de învățat a unui om care nu ar urma progresul descoperirilor și ideilor umanității. Archimede și Euclide de s'ar descepta astăzi numai cu cunoscințele din timpul lor, cunoscințe care 'i-au făcută nemuritori, ar fi nisce ignorenți în comparațiune cu cei mai modești elevi eșiți din studiile gymnasiale. Un popul care nu are ómenî de sciință, ómenî cari sâ se identifice cu respectarea și cu propagarea preceptelor sciinței morale și politice, care

mesocotesce artele și meșteșugurile, nu p^ote fi de c^{ât} un pop^ol necivilizat; se conduce de ere-suri și de prejudec^âți; este esp^us în tot minu-tul a deveni victima lingușirei, a pasiunei și a instinctelor celor rele, de care numai absolu-tismul și demagogia pot^u profita.

— Înțeleg c^â trebue s^â stim^âm sciința și ómenii cari o practic^â, d^{ér} apoi cism^âria este ea u^â sciința? ea este u^â meserie și de! nu'mi cam vine s^â îmbr^âțișed^u u^â posițiune ast-fel ca mum^â-mi, surorilor și cumnaților mei cari sunt funcționari, boeri cum am đice, s^â le fie ru-șine de mine.

— U^â meserie este tot d'auna aplicațiunea sciinței; sciința theoretică fôre aplicarea la me-serii nu ar avea u^â adev^{er}ată utilitate soci-ală, precum mathematicile abstracte nu valo-r^{ed}ă dec^{ât} prin aplicarea lor la m^ârimile de în-tindere, la astronomie, la geodesie, la architec-tur^â, la mecanică, la mineralogie. La confec-ționarea unei cisme a trebuit s^â concurg^â u^â mulțime de cunoscințe, aș^u putea đice mai tóte sciințele, mai toți înv^{et}ăț^âți; fie care sciința a

trebuit să aducă contingentul său la perfecționarea acestui meșteșug ca și la toate cele lalte; e destul să enumer câ pentru a dobândi uă calitate bună de pele, a trebuit cunoștințele cele mai întinse de agricultură pastorală pentru alegerea soiurilor, crescerea, căutarea și întreținerea animalelor, după localitatea și după cum voim să avem pele de talpă, de carâmb, de căpută de căptușială, de încălțăminte subțire sau grosă; pentru argăsit, chimisti cei mai mari ai Europei au trebuit să facă uă mulțime de încercări și uă mulțime de descoperiri; artele mecanice au trebuit să caute și să găsească instrumente și machine complicate și ingeniöse cu care se servă lucrători cismari. Dacă te vei gândi un moment, vei sci să'ți răspunzi dacă trebuie mai multă ostenelă a inteligenței și mai multă dexteritate a mânei pentru a face un ordin către primar de a satisface reclamațiunea unui proprietar sau arendaș, decât de a face uă cismă sau un pantof; ai făcut bine, ai făcut cu minte de ai urmat la liceu; pronuncie cu respect și cu recunoștință numele taicăteu care nu

a uitat a'ți da cultura intelectuală ce ai; și să nu'ți fie rușine de uă meserie care 'i-a permis să trăiască uă viață onorabilă, să dea copiilor lui educațiune și să le lase uă avere invidiată de sub-prefect și de grafier, bărbați surorilor dumitale. Să nu crești că ferarul Krup și pușcașul Dreise au contribuit la gloria militară a Prusiei mai puțin de cât Bismark și Moltke; generațiunile viitoare vor putea uita și pe diplomat și pe strategist precum a uitat numele multor împărați, ministri și generali vitezi, dar lumea nu va uita nici uă dată pe inventori, precum n'am uitat noi peste șeptespredece secoli pe Archimede care prin geniul său a desființat flota care amenința patria lui.

— Nu crede dumnéta că mi-e rușine de meșteșugul meu, dar uite în vremea tatămeu erau pușini cismari în țără, dar acum au venit uă grămadă de nemți și de ovrei cari facu cisme și pantofi, și nu venia nici atâtea cisme gata de la Paris și de la Viena. Înainte vreme era bine că nu se facea cismar cine vrea; trebuia mai întâiu să fiă priimit de braslă, să fiă înscris la

stărostie; numai dacă era loc i se da voe să deschidă prăvălie. Ar fi bine ca guvernul să nu lase să intre în țară nici mesteri, nici calfe, și când ar veni marfă gata s'o facă controbont la graniță, furniturile de cisme, de curelărie să le dea la Români, iar nu la nemți, la francesi și la ovrei; s'ar învăța streini minte și 'ia vedea cum ne-am face și noi nu numai cismari dar și ceasornicari, și machiniști, și ferari, și de toate; dar când scii că vine neamțu și ovreiu și'ți ia pânea de la gura, nu'ți vine să te apuci de nimic. Eă, de exemplu, uite, mâne m'așu apuca de cismărie, așu lăsa și slujbă și tot, că mi s'a urât; uite îmi crépă obrasul de rușine, eă om sdravăn în totă firea și în totă puterea să plec în toate ȕilele cum mē scol, ca milogiă, să mē căciulesc și să mē bocesc pe la ministri și pe la ciocoi lor, cari mē pōrtă cu vorba; ba unu mī-a luat și parale; și pentru ce? ca să mē vēd la bētrănețe ca într'ua oglindă în paraponisitul chivernisit saă în haimana oficial, *tre-cător prin Monitor* al lui Alexandri.

— Vorbesci de meserii întocmai precum

vorbia de comerciu dulcele meu amic d'aséră; în adevêr, acum dece duoë-deci de ani erau mai puçini cismari decât astăzi, dar daca vei întreba pe bătrâni îți vor spune că atunci și populațiunea Bucuresciului nu întrecea șéideci sau șéptedeci de mii de locuitori, în vreme ce astăzi D. FrunDESCU de la biuroul statistic ne spune că sunt doë sute șéideci de mii; dar sâ priimimă acéstă cifră numai pe jumătate, veði ca populațiunea aprópe s'a îndoit din cât era; bătrânii, îți vor mai spune că mai câ nu se găsiaũ cisme gata, în vreme ce acum sunt uă mulțime de prăvălii pline cu cisme de Viena și de Paris, ceea ce dovedesce că consumațiunea încălțămintelor s'a mărit și câ mai este loc în Bucuresci și în provincii pentru mulți cismari încă. Apoi daca s'ar da un privilegiu sau un monopol pentru dece, doëdeci sau uă sută de cismari, ca numai ei sâ facă și sâ vîndă încălțăminte, ce cuvênt ar fi, mē rog, ca un asemenea bine sâ nu se facă și croitorilor pentru haine și palarierului pentru pălării, și tēmplarului pentru mobile.

— Eu nu ȕic sâ nu se dea la tôte braslele, la tôte meseriile drepturi, cum a fost ȕi este ȕi în alte țeri.

— Dar nu ȕii în sémă câ consecuența unei asemenea mësuri ar fi ca în loc de a plăti surtucul ȕi pantalonii ce porți cu ȕece galbeni cum îl plăteșci astăzi, le-ai plăti cu douăspredece, cu cincispredece ȕi cu doǎdeci; câ în loc de a plăti cismele ȕi pǎlăria câte un galben ȕi jumătate, le-ai plăti pôte câte doi ȕi trei, ȕi dăca peste impositele de astăzi care sunt destul de grele, am fi siliți sâ mai plătim cu toții fie care câte patru ȕi cinci sute de lei pe an în folosul acelora cari ar voi sâ trăiască ȕi sâ se îmbogățescă obligând pe toți sâ le plătescă uă contribuțiune saū mai bine uă geremea, ar fi a sǎraci pe toți fôre de a îmbogăți nici chiar mǎcar pe acei fabricanți Români cari printr'acest mijloc nu ar crea nici uă dată uă industrie națională. Este dovedit că protecționismul, prohibițiunile ȕi monopolurile, de ȕi aū putut câte uă dată îmbogăți pe unii meseriași, dar ele nu aū favorisat nici uă dată

industria și tot d'auna a păgubit pe consumator. Apărătorii systemului protecționist, detractorii libertății industriale și comerciale, inimiții liberului schimb, strigă că concurența nu profită decât consumatorului, uită zicând acesta că consumatorul ești dumnéta, el, eu, tótă lumea; și că a opri liberul schimb și concurența, este a impune pe tótă lumea și a omorâ comerciul și industria.

Eu cred că la noi nici concurența obiectelor fabricate în străinătate, nici concurența meseriilor străine și ovrei nu ne pôte opri de a ne aplica la meserii, pentru că avem uă mulțime de exemple de cismari, de croitori, pělărieri, ferari, tapițeri, modiste, legători de cărți, cari nu numai că se susținú fôrte bine cu tótă concurența ce li se face, dar prosperă, cumpără case și moșii și tot vinú ne'ncetat, n'avem decât să cercetăm cari sunt proprietarii de astăzi ai caselor celor mari și frumóse din stradele cele mai principale din capitală.

Sunt industrii cari cu un capital modest și cu lucrători de acei ce am putea găsi lesne la noi nu numai s'ar putea fabrica îndestul ca să

satisfacem consomațiunea din într-o țară, dar chiar s'ar putea produce pentru esportatiune; astfel sunt fabricarea postavurilor gróse, a peilor, a stearinei, a cordajelor, a páslelor și uă multe de altele.

Dacă voiți, voi tineri, să aveți uă patrie Română, puneți-vă pe industrie, deveniți producători; lucrați împreună; în loc de a conta să câștigați cu efecte, cu împrumuturi d'ale statului și cu agiotagiū, asociați capitalul vostru cu munca, deschideți prăvălii, înființați ateliere, formați uă casă de credit industrial la care acei cari voescă să muncească, să pótă găsi avansuri cu care să'si pótă procura mașinele și instrumentele de lucru cu un procent drept și cuviincios; pentru întreprinderile cele mari să căutăm soluțiunea în asociațiuni, interesând la beneficii atât capitalul cât și munca. Când generositatea și iubirea de omenire ne împinge a contribui pentru vre un institut de educațiune, pentru copii sărmani, să căutăm a nu arunca acele ființe în vârtejul vieții, dându-le gusturi și aspirațiuni pe

care cei mai mulți n'o sâ le pôtă realisa, sâ nu asvêrlim tineri și tinere în brațele neprevădutului, fôre sâ cunôscă căpêtaiul de la care potû sâ apuce viêta; ci sâ căutâm a da societății ómenî cari sâ'i dea cu prisos capitalul întrebuintat; sâ'i dea conducători de machini, artisanî esperti în meseriile acelea cari cerû cunoscințe mai întinse și un aprantisagiû mai lung; îngrijitóre de copii, cusetóre meștere, iar nu aspiranți de foncțiuni și de copisti de cancelarie; sâ nu mai îmmulțim numărul înspăimântator deja de aspiranți și aspirante de coconi și coconite. Dumneđeû a vrut de s'aû realizat multe din dorințele Românilor, trebuie acum și Dumnévóstră, generațiunea care se rădică, sâ vê dați uă misiune, sâ o cunôsceți și s'o urmăriți cu stăruință. Cea d'ântêiû datorie este a căuta a nu fi uă sarcină pentru singurul producător român pentru plugar; sâ nu căutați ca greutatea statului sâ créscă cu numărul tinerilor cari esû din scólă, ci din contra fiecare intelligență sâ fie uă bogăție nuoă, dobândită țerii; fiecare sâ producă cel pușin cât con-

sumă el și familia lui; luminându-ne, lepădând ignoranța și prejudecățile, rușinându-ne de incapacitate și de trândăvie și mândrindu-ne cu or ce muncă, cu or ce meserie poate da uă existență onorabilă și îndeustulătoare; numai astfel puteți opri frumoasa noastră țară de a deveni prada ovreilor și a traficului străin; altfel vom dispărea d'înaintea germanului precum dispărea autoctonul Americii d'înaintea activului Yankee mai repede de cât dinaintea crușilor tovarăși ai lui Fernand Cortes.

Lumea aparține libertății și activității.

— Așu crede că ai dreptate dacă nu așu vedea că este uă idee generală în țară la noi, un fel de credință că nu putem prospera în industrie și în comerciu pe cât timp guvernul nu va lua măsuri în contra mesterilor nemți și ovrei și în contra mărfurilor străine. N'ai vădut colo pe podul târgului d'afară și pe lângă Dómna Bălașa uă grămadă de prăvălii pline de fete de ovrei cu câte uă mașină de cusut? cum vrei să se mai hrănescă fetele de Român.

— Este trist a spune că și acum doi trei ani,

când nu existaū acele ateliere nu găsiaū Românice cusetóre și déca ovreicele s'aū apucat de acéstă industrie și aū înființat acele stabilimente este pentru că se caută cusutură și nu se găsiaū cusetóre. Cât pentru ideea generală de care vorbesci, trebuie să știi că multe erori în lume ajungū atât de puternice în cât ele persistă, chiar când omul vede limpede ca lumina ȃilei că a se supune ei este uă pagubă; trebuie un ore care curagiū, uă putere de caracter ca să rupă cine-va cu erorile și cu prejudecățile, cu obiceiurile și cu ceea ce putem numi inerția; aceste rezistențe trebuescū combătute cu stăruință de acei cari judecă și cari sunt luminați prin studiū și prin experiență; a trebuit timp chiar lui Galileū și lui Columb ca să facă pe ómeni să véďă și să convină că pământul se învertesce și că exista și un alt continent mare peste ocean, cu tóte că ei dovediaū theoremele lor prin sciința aceea la ale cărei demonstrări nu este nimica de replicat.

Pretutindenī și tot d'auna dorința aceluī care are ce-va de vîndare, este de a vinde din acel

obiect numai el și altul nu, căci este natural a crede că ar vinde mai cu prețiu și chiar pe cât ar voi să ia. Asemenea și dorința celui care cumpără, este de a găsi mai multe prăvălii cu marfă ce caută, pentru că ar putea alege pe cea mai bună și mai estină. Prin natura lui omul este egoist, fie-care caută mai mult la binele său individual decât la ceea ce convine celor-l'alți. Cea mai mare abnegațiune ce i-a putut cere Dumnezeu este de *a iubi pe aproapele său ca pe sine însuși*. A pretinde să treacă peste această limită ar fi a'i cere sacrificii mai pre sus de natura și de puterile celor mai mulți; tendința moralei sociale nu poate fi alta decât a lumina și a face pe om să se sue la gradul intelectual acela unde fie-care să înțeleagă și să simtă că omul nu poate găsi binele său personal decât în ceea ce poate fi folositor celor-l'alți; și prosperitatea unei societăți nu începe a se manifesta decât atunci când se dezvoltă concordanța cuviinței individuale cu binele general.

Știința economică nu face alta decât a cer-

ceta, a cunoșce și a propaga legile cari potă împinge societățile către acel rezultat, și combate erorile și prejudecățile cari împedică popóarele în desvoltarea și îmbogățirea lor; se luptă în contra instituțiunilor acelora cari direct sau indirect supună pe unii, a îmbogăți pe alții cu paguba tuturilor. Ea este uă sciință care nu cere omului nici sacrificii nici abnegațiune; tot ce-î cere este uă chipzuire luminată și liberă asupra intereselor sale. Combate privilegiurile și monopolurile, dar nu pretinde de la nimeni să nu profite de inteligența și de sciința sa, ba chiar de împrejurări, ca să realiseze beneficii și să'si sporască bună-starea individuală. Un îngrijitor de copii dintr'un pension, Lyne, are norocita idee de a combina câte-va țevi de fer pe care le ridică într'ua clipă după cum vrea; le face să serve ca semnale pe drumurile de fer, instrument folositor și comod, product al intelligenței sale; el vinde aceste instrumente pe prețulu care i convine mai bine, câștigă de dece, de doă-deci de ori cât îl costă fabricarea și realisă prin acésta beneficiuri

însemnate, dar fiind că altul nu scie a face acest instrument care nici n'ar fi existat fără acesta, își face un monopol legitim și devine avut. El nu a luat nimic de la nimeni; nu supune pe nimeni la uă dare silită.

Un neguțator se întâmplă să aibă magaziiile séle pline de bumbăcării plătite la fabrică pe prețul din anul 1860, de exemplu pe un galben topul de Madapolan; vine de uă dată rebelul în Statele-Unite ale Americii; prețul bumbăcărilor se sue pretutindenți; marfa toptan-giului nostru din Bucuresci se sue în fie-care ți ca în totă Europa, fiind că nu mai vine materia ântêitóre, și *regile Bumbac*, cum ȕicu Englesii, închide de uă dată toate fabricile din Manchester. Negustorul nostru, profitând de uă împrejurare nenorocită, își vinde marfa cu prețurile peste măsură de mari și se înavuțesce în câte-va luni realizând beneficiuri de 250 și de 300 %. În acest cas a fost de fapt un fel de monopol, un privilegiu, s'a îmbogățit din prevedere saă pôte mai bine dintr'ua întâmplare independintă de voința sa, dintr'ua

eróre de corespondență seú din lăcomia fabricantului care 'i-a trimis marfă mai multă de cât ceruse; adevêrul ânsé este că el n'a supus pe nimeni la uă dare silită, forțată, căci or cât de liber era fiecare să caute sau să aducă acele stofe, nu ar fi putut să și le procure nici mai eftine, nici de mai bună calitate.

Un împiegat dintr'ua casă de bancă din Viena este trimis să ducă nisce bani Principelui Meternich, făcând anticameră, pôně să isprăvescă acel ministru convorbirea sa cu ambasadorele Engliterei, surprinde secretul blocului continental îndreptat în contra Franciei; alérgă la cantor și comandă tutulor corespondenților casei să cumpere pe séma lui individuală tot bumbacul disponibil din Egypt; polițele de plată sosescú înspăimântătoare; dar tot uă dată și prețul bumbacului se sue și împiegatul inferior al casei realisă uă avere colosală : el era Român din Macedonia și a lăsat un nume istoric în finance.

Cu cât un obiect este mai căutat, cu cât comerțul său fabricațiunea lui va fi mai restrânsă

cu atât acei ce'lă speculă și'lă fabrică potă realiza beneficiuri mai mari; de aci vine că comerciantului, fabricantului său mesterului nu le place a vedea pe altul vîndînd sau fabricînd aceeași marfă; și poți să fii încredințat că chiar de nu ar fi fost ovreiū acela care adusesese rachiu la Pipărați, tot n'ar fi plăcut popi de ieri séră; de ar fi fost român și chiar rudă cu dînsul, tot ar fi căutat să'l depărteze. Precum cărciumarului și băcanului nu le place a vedea că se deschide uă altă cărciumă sau băcănie, în vecinătate, asemenea și cismarul său croitorul se sbărlesce și se întristédă când vine în satul, în mahalaoa sau în orașul lor un alt cismar sau un alt croitor. Voiū ȕice și mai mult: chiar ómenii cari essersédă profesiuni liberale cari aū trebuit să dobîndéscă uă educațiune mai îngrijită și să facă studii mai întinse: medici, avocați, profesori, nu vèdū cu plăcere venirea unui coleg în profesiunea lor mai cu sé-mă când i descopere vre uă superioritate.

Cu cât uă națiune este mai înapoétă cu atât tendința către privilegiū și monopol este mai

tare; fie care ar voi să'lă dobândescă pentru sine singur de s'ar putea, sau cel puțin să'l mărginescă la un mic număr de ómeni cu cari să se pótă înțelege; se preocupă fórté puțin că beneficiul ce ar realiza printr'acel drept ar fi în paguba și detrimentul consomatorilor pe care îi supune la uă dare nedréptă și'i obligă a se servi de uă marfă de cualitate mai prósta decât aceea ce s'ar putea procura.

Cu cât rațiunea este mai puțin formată, cu cât uă societate este mai înapoétă în ideile de dreptate, de egalitate și de libertate, și cu cât cunoscințele economice sunt mai puțin respândite, cu atât tendințele către protectionism, prohibițiuni, monopol și privilegiuri sunt mai pronunciate, și trebuie să convenim că d'abia de puținăni ani încua, sciința economică a început a se coborî de la înălțimea cathedrelor facultăților și a scrierilor voluminóse la un nivel la care să se pótă adépa și mulțimea. Chiar în societățile cele mai culte se găsesc încă tendințe către acel egoism réu înțeles; judecățile și erórea sunt atât de înrădăcinate în

cât de și se face une-orî un pas înainte, tot vedem câte uă dată un regres, uă întorcere către un trecut condamnat; așa de exemplu pe la începutul secolului desființându-se corporațiunile în unele părți ale Germaniei, în Hessa, Hanovra, Oldenburg, mai în urmă guvernele au fost silite a le reînființa; atât numai, că uă dată ce s'a făcut lumina, de și ar mai veni întunericul, el nu va putea dăinui; în acele locuri nu au trecut mulți ani după acea reacțiune și iarăși s'au desființat și astă-dată pentru tot d'auna. În alte părți ale Europei civilisate, prejudecata a fost și este încă atât de tare încât mai lesne s'au putut ataca și doborî drepturile feudale ale baronilor de cât a se atinge de organizațiunea corporațiunilor; dar ideile își fac loc pretutindeni, rezistența nu le mai poate ține pept; și vedem acele privilegiuri ale corporațiunilor cădënd și desființându-se mai pretutindeni prin ceea ce se numesce forța lucrurilor, și în multe locuri fôre ca guvernul și legiuitorul să fi luat cea mai mică măsură; au cădut și cadu prin respândirea luminelor economice printre clasele

industriale și comerciale. Se face în privința liberului schimb, a liberei navigațiunii, a vâmirilor și a libertății industriale, ceea ce economiștii Engleși au numit uă *revoluțiune mută*; se împlinesce propheția lui Adam Smit prin progresul dîlnic ce se face în artele mecanice și himice, prin aplicarea aburului la fabricațiunii, prin descoperirile și aplicațiunile cari au dat nascere acelor ateliere colosale, ca nisce orașe, unde se mîscă, cu precisiunea unui orologiū, mîi de lucrători de dî și de nópte; unde puterea omului se însutesce prin întrebuintarea machinelor și unde transformările materiei se facū într'ua clipă, mai lesne, mai bine și mai eftin de cît se facea înainte prin dibăcia omului, care nu se dobîndia decăt după uă viéță întrégă de exercițiū. Drumurile de fer și navigațiunea cu vapor au apropiét distanțele și au înlesnit relațiunile într'atât, încât, legi de uă plată de vamă mare, prohibițiunii și monopoluri, nu numai că nu se mai potū suferi, dar nici nu mai potū fi pădite cu eficacitate.

Cu tóte acestea prejudecățile sunt atît de îm-

betrânite încât trebuie încă luptă mare, scrieri însemnate ca să le risipescă. În Franția, unde instituțiunea corporațiilor s'a desființat în urma unei revoluțiuni care avea *dreptul omului* de punct de plecare, se mai găsesc și astăzi tendințe protecționiste nu numai în clasele puțin culte, dar chiar printre ómenii a căror inteligență mișcă și domină mulțimea. Acele idei ânsă nu sunt cređute adevărate; cei mai mulți se servă de dênsele ca de un mijloc de popularitate, sau sunt uă pornire interesată personal; astfel am vėđut că cu tótă evidența cifrelor, s'a atacat cu violența ideile economice cari au suit produțiunea Franciei la cifră de două-șeci și trei de miliarde de franci pe an și a dus comerțul la opt miliarde; cifre pe care cel mai optimist n'ar fi îndrăsnit să le pronunțe cu ęce ani înainte, când s'a încheeat tractatul de comerț cu Englițera, tractat în contra căruia a strigat și strigă și astăzi unii. Ceea ce s'a petrecut în ęilele din urmă în parlamentul Franciei cu imposibilitul de 167 de milioane asupra materiilor ântei-

tóre cu drept de drawbacke, este tot uă dată un studiū de cel mai mare interes și uă dovédă de progresul ce aū făcut ideile economice.

În țările unde corporațiunile aū fost rîdicate uădinióră la înălțimea unei instituțiuni fundamentale, înființarea lor a fost dictată de necesități mai mult politice cari într'acei timpî n'aū putut aduce pedici nici comerciului, nici industriei; ele s'aū impus de sine și guvernele nu aū făcut decât a recunósce și a regula drepturile și protecțiunea ce dobëndiseră de fapt, le găsimū în Europa încă din secolul al VIII sub numire de *confratriæ* și de *gueldoniæ*; ca tóte instituțiunile vechi ele aū avut rațiunea lor de a fi.

În Francia Ludovic IX, organisând și armând burghesia, s'a creat uă armată în contra baronilor în facia cărora nu se simția destul de tare; prin înființarea corporațiunilor a isbutit a emancipa orașele de puterea feodală. Ludovic XIV când a instituit meseriile Parisului (les metiers de Paris) a făcut'o cu scop de

a garanta pe locuitori în contra fraudelor și de a scăpa de uă mulțime de casuri litigioase, anevoe de judecat; într'un timp când organizațiunea justiției și condica civilă avea uă mulțime de lipsuri, scăpa de dâensele supuindu-le hotărîrii arbitrilor. Elisabetha Engliterei, când a dat *Statutul calfelor* (Companions statut) supuind pe ori-cine voia sâ devie meseriaș la cel pușin șapte ani de învățatură la un meșter bine cunoscut, obligându-l a fi priimit și recunoscut maistru în arte (Master of arts) ca sâ'și pôtă exersa meseria, a fost preocupată de prețitul atât de scădut al salariului, încât fiind insuficient pentru hrana lucrătorilor, se împovăra din ȃi în ȃi mai mult impositul pentru întreținerea séracilor (poor tax).

În Europa occidentală corporațiunile cu *decani*, cu *capitulari*, cu *consuli*, cu *scabini* lor contra-balanțau puterea aristocrației feudale și pregătiau poporul la instituțiunile liberale de astăzi, procura lucrătorilor un salariu îndestulător, conserva reputațiunea productelor, perpetua secretele fabricațiunilor și garanta pe

consomatori în contra fraudei, într'un timp când statele erau în lupte și turburări continue, și drumurile nesigure de jăfuitori puternici; pe când distanța ce parcuream astăzi într'ua oră, era o călătorie imposibilă trei părți ale anului și mările pline de piraiți și de corsari.

La noi pe de uă parte puțina concentrare a populațiunei prin târguri, gusturile modeste la care era obligată uă aristocrație a cării avere consta în pământuri întinse dar fîră cultivatori și fîră drepturi feudale asupra acelor puțini locuitori ce aveau și care la cea mai mică nedreptate treceau Dunărea și obligaū pe Domni a impune boerilor concesiuni ca să'î înduplece a se întôrce în țeră; pe de altă parte sērăcia și lipsa de trebuințe în clasele de jos, făceau traiul înlesnicios și nu a silit pe Români a deveni prea laborioși; prin urmare a ținut salariul meseriilor prea suit în comparațiune cu prețul obiectelor de hrană, nepermitëndă industriilor producătoare de obiecte de lucș a se desvolta ca în țêrile acelea unde

populațiunea fiind mai désă, pământul mai puțin roditor și clasele de jos lipsite de acest instrument de producțiune, au dat industriei mai multe mijlôce de a se desvolta și un avânt mai mare. De aceea la noi numai meseriile primitive și acele ale câror produse nu se putea aduce din depărtare: brutăria, măcelăria, lumînărară, cāvăfia, croitoria, tabacăria, bărbieria, zidăria și dulgheria au putut prospera pôné la un ore care punct, atunci când greutatețile comunicațiilor nu ertaū obiectelor grele și acelora a câror valôre cresce fôrte puțin prin fabricațiune a lupta cu costul transportului; chiar astăzi, când orașele au început a fi locuite, salariul este urcat cu deosebire; un lucrător puțin mester care nu a făcut un studiū serios în mestegugul seū, un dulgher, un zidar ordinar, de exemplu, care nu scie nici sâ citéscă un desemn, nici sâ execute un plan, câstigă cinci șese franci pe zi, pe când cel mai bun dulgher, zidarul cel mai dibaciu și laborios mester caruia 'i a trebuit mai mulți ani de scôlă și de învățatură, care scie sâ desi-

nețe, sâ calculețe și sâ execute or ce plan; care lucrédă într'ua ȝi de douē ori cât al nostru, nu câstigă la Berlin, la Viena saũ la Paris, de cât trei saũ patru franci pe ȝi; atât scumpetea salariului cât și neaplicarea lucrătorilor nostri a deveni mesteri buni, face că pe de uă parte fabricarea costă mai scump și pe de alta atrage lucrători străini în țera noastră.

Aceste împregiurări se reducũ tôte la raportul ce există între brațe și întinderea pământului unei țeri, între fertilitatea pământului nostru în comparațiune cu fertilitatea pământului celor-lalte țeri; într'un cuvînt cestiunea de salariũ, cum ȝice Ricardo, a făcut că în arte și în mesetșuguri sâ remănem mai înăpoi decât tôte națiunile occidentului și chiar decât vecinii nostri din Orient, cu tot avantajul ce ne dă eftinătatea materiilor primitive.

Mesterii nostri, în loc sâ caute cauza rêului și neputința lor în nedibăcia lucrătorilor, în lipsa sculelor și ignoranța mijlócelor mecanice, în scumpetea salariului și în miclele capitaluri

ce întrebuintădă, au atribuit mai tot deuna
rêul, concurenței din afară și lucrătorilor străini
cari vină în țară. Cancelariile noastre posedă
uă mulțime de petițiuni individuale și colective
ale comercianților și industrialilor cari mai
tôte se reduc la cereri de privilegii și de
monopoluri. În 1842, când guvernul a cerut
a cunósce pâsurile orașanilor Bucurescenî, tôte
corporațiunile au înfăcișat câte un memorandum.
Ideile ce predomina în acele espuneri erau dic-
tate de un singur și același spirit. Tînguirile
asupra lipsei de credit în contra dobîndilor celor
mari erau urmate de câte va jeremiade în contra
obiectelor fabricate, aduse din străinătate, croi-
torii pentru hainele gata, cavafii pentru cisme
și pantofi, işlicarii pentru șepci și pělării, cu un
cuvînt, toți cereau de la guvern prohibițiuni și
protecționism prin impuneri vamale și prin li-
mitarea acelor ce voescă a exersa uă meserie
și mai cu deosebire avansuri de bani cu do-
bîndă mică. Acum câți-va ani, tabaciî pretin-
deau a se opri străinii nemți și ovrei de a mai
lucra pei. Asemenea idei tređite și greșite

domnescă și astăzi încă în spiritul burghesiei noastre. De ce când mesterii străini, francesi, nemți, unguri și ovrei pot să reziste și țină în contra concurența ce le fac fabricatele aduse din străinătate, noi Românii să nu o putem face? De ce să nu căutăm să ne perfecționăm în meseriile și să nu căutăm să ne punem în stare de a îndeplini tot așa de bine, decât nu și mai bine decât nemții și orvreeii, meseriile de tâmplari, tapițeri, croitori, cismari, curelari, cărțași? A lua cea mai mică măsură în contra meseriașilor străini, făr de a ne pune noi a face mai bine decât ei, ar fi a lucra în favoarea industriei străine, ar fi a face ceva care ar semăna pînă la un punct cu greșela în care a căzut Francia cu revocarea edictului de la Nanta, Singura măsură eficientă ar fi să căutăm să facem tot așa de bine sau să-i și întrecem, și în loc ca copii poporului să caute a fi zapcii și logofeți, mai bine să se facă mesteri buni, ca să poată trăi producînd ceva, iar nu să consume munca altora numai.

Într'un timp când orî-cine are drept la tre-

bile publice, nu se pôte ca ideile eronate și greșite a unei mari părți a burghesiei sâ nu străbată pôně în palatul municipal. Când dar a fost vorba de a crea venituri capitalei, trebuia sâ vedem tendința de a supune la dâri accisale obiectele chiar cele mai trebuințioșe, precum îmbrăcăminte și încălțăminte, lemnele de foc, cafeaua, vinul....

Nimic mai legitim decât a se spori veniturile capitalei nôstre, mai ales daca acele venituri ar avea uă întrebuințare bună, precum stîrpirea necurătenielor și a mocirlelor, împușinarea cauzelor de bóle și micșorarea cifrei mortalității; dar, sâ se impue cât de greu băuturile vătămătoare sănătății, localurile coruptóre moravurilor, lucsul acela care este derăpănător averilor fôre de a aduce folos nici esthetice, nici bunelor moravuri nici industriei; dar nu cred că este bine a se taxa consumațiunea pâinii, a cârni, a zaharului, a cafelei, a laptelui, a îmbrăcămintilor, a varului, a cărămidei, a cherestelei, a ferului, a luminei și a lemnului; asemenea dâri nu potú nici desvolta nici crea producțiune și

industrie, asemenea măsuri nu potă face alt decât a stavili progresul și civilizațiunea...

Mulți din publicistii nostri au criticat și critică principiul concurenței, denunciindu-l ca vătămător claselor muncitoare, fîră însă a se pronuncia pentru vre uă altă scôlă și fîră a ține pôte în séma că scôla lui Adam Smith, aceea a liberului schimb, nu esclude asociațiunea lucrătorilor și participarea lor la beneficiile producțiunei; acei publicisti s'au mărginit mai mult a imita declamările celor lalte scôle în contra concurenței, confundându-o cu neomenósa exploatare a muncii, de către capital, precum se face fôrte adesea. Eă cred că acei publicisti în loc de a lumina burghesia noastră și a descepta emulațiunea lucrătorului român, pună talentul lor în serviciul unor idei greșite și combată un rău care nu există și care nu va exista încă mult timp în țera noastră; ajungă la nisce conclusiuni pe care sciința nu le pôte admite; căci ori unde nu este concurență este monopol, și monopolul sub ori-ce formă s'ar ascunde este uă taxă asupra aceloră cari mun-

cescū, uă taxă în profitul trândăviei și a rapacității....

În loc de a arăta claselor noastre muncitóre că rēul cel mai mare le vine din inferioritatea în care se află, în comparațiune cu meșteri națiunilor cari le facū concurență, și din poziția staționară în care se află; în loc, ȃic, de a arăta cavafului român că încălțēmintele ce fabrică astăȃli sunt întocmai ca acele ce fabrica acum cinci-deci de ani, în vreme ce cismarul din occident a ajuns a fi aprópe un artist prin bunul gust, prin comoditatea încălțēminteii și prin soliditatea la care a adus lucrul ce'i ese din mână; în loc de a arăta olarului și dogarului că este rușine a fabrica óle, străchinii și donițe ca acele ce trămitū la târgul moșilor, pe când aceste meserii producū în alte părți, chiar vecine cu noi, obiecte ce admirăm ca artă, obiecte cari aū făcut cunoscute lumei întregi numele lui Pallissy, lui Brognard și a uă sută de artiști și de învățați. În loc de a îndemna pe lucrători noștri sâ imite pe lucrătorii celor lalte națiuni culte cari sciū sâ citéscă, sâ scrie, sâ

calcule, să desemneze, care, când lucră, nu perdă din ochi desemnul și nu lasă din mână cum-pena și măsura; în loc să-l povățuască a se asocia mai mulți, a pune un capital și a se supune direcțiunii celui mai meșter dintre dâșii, să-și procure uneltele perfecționate de care se slujesc lucrătorii de aceeași meserie în alte părți, să deschidă ateliere mai mari, să se mulțumască cu un câștig moderat, realizând câștigul cel mare prin cuantitatea de producțiune; în loc de a le arăta că protecțiunea ce doresc ar fi un titlu de incapacitate ce li s'ar da, uă protecțiune a lenevirei menită a ne ține într'ua stare de inferioritate eternă, li se spune că rēul de care suferă industria română vine de la concurența străinilor și de la libera intrare a obiectelor fabricate în străinătate, și denuncie preceptul economic *laissez faire laissez passer* (lasă să facă lasă să trecă) ca un pericol național. Chiar așa de ar fi ce remediū s'ar putea întrebuinta în contra unui asemenea rēu? A denuncia unui pațient uă bōlă incurabila, este a-l despera și a-l face să ducă uă viēță de mort-

viu, în vreme ce lécul esisită în energia Româ-
nului lucrător. «Acei cari credù, òice *Stuart*
«*Mill*, câ este bine dovedit câ relațiunile în-
«tèmeete pe protecțiune potù subsista, dove-
«descù câ cunoscù fórte puçin natura omenéscă.»
A se servi cu argumentul câ măsurile protectóre
ale lui Ludovic XIV, ale Elisabethei Engliterei,
ale lui Frederic II și ale împératului Iosif a fost
un ce bun, este a mecunósce și împrejurările
timpului de atunci, și progresul ce au făcut
societățile în desvoltarea trebuințelor, prin des-
voltarea ideilor și prin înlesnirea relațiunilor,
și a nu ține în sémă nici chiar posibilitatea
lucrului. Nu se mai póte tolera nicăiri a se da
guvernului mijlócele și puterea de a vinde po-
porului toleranța de a se hrăni prin munca sa
și d'a pune la mezat îmbogățirea unora prin
monopoluri și privilegiuri.

Visul unor comercianți și industriași la noi,
ca și în multe părți, ar fi ca corporațiunile sâ
formese asociațiuni obligate, ca nimeni în vii-
tor sâ nu póta deschide stabilimente de comer-
ciù saù de industriă, pôně nu vor obține voia

stărostiei, adică a celor interesați, a se folosi cu alte cuvinte numai ei de beneficiile acelei meserii; ca ucenicii și *calfele* să nu părăsi pe un meșter pînă la termenele prescrise, ca nimeni să nu treacă dintr'ua meserie într'alta, ca meșterii să judece și să hotărască toate prigonirile dintre meșteri și calfe, ca ei să reguleze tocmelile dintre dînșii; iar ierमारócele, bálciurile, brutăriile, măcelăriile să fie supuse la nisce prescripțiuni sub care și concurența și îndestularea și libertatea să dispară cu totul; într'un cuvînt ideile ce ai auzit că susținea interlocutorul meu d'a sêră, principiile acelea, cunoscute uă dinióră, sub numirea de *Maitrises et Jurandes* : instituțiune care în Europa a avut de scop a clasa meseriile, a le înregimenta și de a opune burghesia, orașelor, ca uă putere organizată în contra domnilor feudali; dar care mai în urmă aū devenit la rîndul lor un instrument de apăsare asupra poporului puind pe lucrători, pe ucenici și pe calfe la discrețiunea meșterilor și starostilor, a dat loc la mii de nedreptăți și abusuri, oprind de a lucra pe acei

cari voiaŭ să exersese uă meserie dacă nu erau mai ântêiŭ admiși în corporațiunea respectivă, admitere plină de pedici, de greutate și de cheltueli; fiind sub dependența unei autorități, care era și parte interesată și judecător, pe mai toți lucrătorii orașelor, astfel încât meseriile și chiar orașele deveniseră proprietatea corporațiunilor. Corporațiunile deveniseră prejudiciabile, mai ales, consumatorilor cari plătiaŭ prin prețul arbitrar al obiectelor de tot felul, și timpul perdut în ucenicie, și cheltuelile de recepțiune, darurile și *peșcheșurile* date de bieții lucrători meșterilor pentru a'i îmblândi la esamenele de admitere și la liberarea atestatului.

Uă calfă, bun lucrător, cinstit, muncitor, déca era sêrac n'avea viitor, pentru că era totd'auna depărtat de la dreptul de a lucra pe séma lui. Lucrătorii cari făcêu vre-uă invențiune sau vre-uă perfecționare în fabricațiuni, erau persecutați. Apăsarea esersată de corporațiuni devenise atât de mare încât de pe la începutul secolului trecut se redicaŭ nemulțumiri în contra acestei instituțiuni care tescuia vieța și libertatea,

www.dacoromanica.ro

mai cu deosebire a s racilor, supuinu'  la c te
cinci  i  ese ani de ucenicia  i la al i at tea
ani de c lf ria.  n Francia încă din timpul lui
Turgot s'a încercat desrobirea industriei  i a
comerciului de sub tyrania mesterilor,  i de
pedicile ce aduceau corporațiunile desvoltării
prosperit  ii publice  i private; acest mare om
de stat a încercat  c sta fără a isbuti, dar se-
m n a aruncată a adus fructe  i acea institu-
 iune antiliberală  i tyranic  a trebuit să cadă
dinaintea proclamării libert  ii  i egalit  ii.  n
unele p r i ale Germaniei unde se mai p s-
tre  , ele sunt combătute de cei mai distin i
economisti ca Eischen Mayer Iacob care con-
sider  corporațiunile ca atentatorii libert  ii in-
dividuale  i desvoltării facult  ilor physice  i
morale, le consideră ca sup r tore transac i-
unilor  i ca u  institui iune care dă orașele în
exploatare la unele companii interesate.

Când sciin a condamn  u  institui iune, ea,
de  i mai p te dăinui c t va timp, dar este
lovită de mórte  i c derea ei este numai u 
cestiune de timp.

Astăzi pretutindeni corporațiunile obligate dau locul lor asociațiunilor libere, în cari lucrătorii intră și esă cum vor, supuinduse numai la pađa regulamentelor stabilite în statutele ce 'și facă acele societăți după trebuințele și tendințele lor. În orașele cele noi ale Engliterei cari sunt, putem dice, cele mai comerciale și mai industriale, precum Liverpool, Manchesteru &, unde instituțiunea corporațiunilor n'a esistat nici uă dată, societatea numită *Arts Societe* (societatea artelor) dinaintea căriea lucrătorii cari voiesc să aibă un titlu de capacitate dau esamen și aducă doveđi de ceea ce știu și potă face, se supună de bună voie ne obligați de nimeni a o face, pentru că atestatul de maestru ce li se dă de acea societate îi recomandă și fabricantilor cari au trebuință de lucrători și mușteriilor cari au de lucru. Acesta însă nu dă nici un drept, nici nu rădică nimănui, dintr'acei cari nu ar avea acest titlu, dreptul de a fabrica sau de a vinde cum vor voi și cum vor putea. Este numai ca uă recomandațiune din partea unor ómeni cunoscuți.

Este constatat și probat astăzi că progresul în arte, în meserii și în comerț dată mai cu deosebire de la căderea tyraniei corporațiilor. Singurul argument al partizanilor acestui system, argument pe care îl cred ei că ar fi neînvins, este că dacă toți lucrătorii unui oraș fac parte din corporație, acesta eculivă cu un privilegiu general dat tuturor, și că astfel nu există paguba pentru nimeni, pentru că de și croitorul este supus la un fel de dajdă, cum am dice, la uă geremea, cismarului, pělărierului, tēmpălarului, ferarului, plătind 10, 20, 30, 40, sau 50 % mai mult decât adevărata valoare a obiectelor ce cumpără de la ei; dar acel croitor găsește uă compensare, fiind că este despăgubit la rândul său prin obligațiunea pusă asupra cismarului, pělărierului și celor-lalți meșteri de a-i plăti și ei la rândul lor hăinele mai scumpe de cât valoarea lor într'ua proporțiune eculivalentă; și că astfel din daraverile deosebiților meseriași dintr'un oraș nu este pagubă pentru nici unul din ei. La acesta li s'ar respunde lesne, căci dacă un privilegiu nu aduce

nici câştig nici pagubă acelor ce'l au, la ce servă el? şi atunci care este scopul unei organizaţiuni şi instituţiuni complicată şi costisitoare! Dar chiar de s'ar putea admite ca un ce raţional ca locuitorii unui oraş să ia unii de la alţii fôre nici un rezultat de câştig sau pagubă pentru nimeni, ar trebui să se pôtă dovedi că toţi locuitorii oraşului sunt încorporaţi cu aceleaşi drepturi, ceea-ce nu este nici nu pôte fi, căci basa acelei instituţiuni este admiterea în meserii numai a unora şi oprirea altora; căci priimirea nu se dobândesce decât numai dacă convine intereselor corporanilor în drept de a admite sau de a respinge pe membri cari se presintă; dar şi când locuitorii oraşelor ar fi toţi membri ai corporaţiunilor şi ar avea dreptul de a se impune unii pe alţii, nu se pôte tăgădui că beneficiile realizate de dênşii nu ar fi în detrimentului locuitorilor comunelor rurale cari, în realitate, devină tributare corporaţiunilor din oraşe.

Sciinţa şi raţiunea nu admită decât buna înţelegere între ómeni de aceeaşi meserie, adu-

nări în cari sâ se discute interesele industriei, îmbunătățirile ce se potu aduce fabricării și vîndării, îngrijirea stării lucrătorilor și a salariului, adunări în cari sâ se chipzuiască asupra nevoilor acelor bătrâni și neputințioși, veduvelor și orphanilor; sâ cerceteze introducerea mașinelor celor bune și uneltelor și procedurilor chimice, despre sistemele indicate de știința mecanică și despre îmbunătățirile și perfecționările ce trebuiesc aduse ca sâ pôtă rivalisa și lupta cu ceea ce se face în altă țără; Prin dibacia și superioritatea lucrătorilor, prin perfecționarea methódelor și bunelor mașini fabricantul Klein din Viena a ajuns a da materiilor ce întrebuintedă uă valóre de cincî, de șese sute de ori mai mare decât ce avea la intrarea lor în atelierele séle, întrece cu mult esemplele cunoscute în orologerie și resorturile cele fine. Un croitor cu două trei calfe nu se pôte lupta cu unú atelier de croitorie cu machine de tot felul perfecționate și cu mulțime de lucrători.

Noi avem mai multe industrii de un mare viitor, dar cari sunt fôrte înapoiate, aũ rămas

în starea în care erau când s'aũ introdus atâtieși datã acum și câți va secolĩ, și cari, străine de progresele ce a făcut acea industrie în alte țeri, disparũ, câte una una. Póte cã pentru unele guvernul ar putea și ar trebui sã facã ceva ca sã pótã lua un avẽt dând subvenții saũ un avans de bani pônẽ vor ajunge a se sustine singure și concura cu strãinul, dar ne-ar plăcea mai bine a vedea acel avẽt dat de asociațiunea industrialã, am dori înființarea de un credit industrial. Dar concesiunile de furnituri ale statului date fõrẽ concurențã, suirea de vamã asupra obiectelor ce voim sã vedem fabricãnduse în țerã ar fi fatale nu numai pentru consumator, dar chiar pentru acele industrii, cãci nicãiri industria nu a putut prospera prin asemenea mijlõce.

Patriotismul bine înțeles ar fi a ne lupta cu strãinii în activitate, în învẽțaturã și în aplicare la lucru, a'i egala și întrece în arte, în meșteșuguri și în sciințã.

Atențiunea tinerului meũ interlocutor fu trasã cãtre ferestã de un urlet ce semena cu

acela de uă orgă stricată; peste drum fêta lui chir Stoian plăpomarul, cu un coc de duoă oca în cap, cu uă toaletă scôsă din cutie, cu fioncuri de panglice cu colorile naționale, umflată pe tôte părțile ca uă găscă grecéscă sdrângănea din clavir uă nopturnă. Sêrmâne Dôler! unde erai sâ auđi cum ostentațiunea își face rîs de una din producțiunile téle cele mai delicate și mai colorate; unde era sêrmana Principesa Belgiojoso, acea femee poetică a cărei animă vibra ca uă harpă, a cărei întrégă persónă era uă armonie, care ți-a strâns mîna cu ochii înnecați în lacrămî de bucurie când i-ai adus acea frumósă flóre a sufletului teú de artist ca omagiú pentru đioa nasterii ei? Uă lume de suvenire aú trecut prin mintea mea, îmi părea că o aud strigând indignată : *profanatione!*

Un om cu fir alb la chepiú, negreșit impiecat superior al siguranței băteușilor asvêrlia din stradă ochi dulci domnișórei Plăpomărescu, și tot uă dată trăgea cu urechia sub

ferestra mea ca să afle secretul conspirațiunei ce se urdia în odaie la mine.

Sunt de atunci mai mulți ani, trecând mai deunădi prin strada Viitorulă m'am oprit d'ina-
intea unei prăvălii admirând uă pereche de ci-
sme de vânătoare foarte bine lucrate; pe uă tablă
d'asupra era scris *Philosophescu CISMAR Ro-
mân*, într'ua cameră spaciósă și curată tînerul
meu cu alți doi băeți dirigea lucrarea ingeniósă
a trei machini de cusut pele; am aflat de la
dênsul că acei tineri erau doi amici ai lui din
copilărie, ucenici ai tat'seū, că mumăsa Dómna
Elisa Savinescu, cu ajutorul ficăsei celei mai
mici, nevêsta grafierului, isbutise a scóte un
decret de ajutor de subprefectură; dar că tî-
nêrul stăruind în ideea sa de a se apuca de
meseria repausatului Sava, ajunsese tréba la
mari neînțelegeri și chiar la judecată pentru
mostenirea ce'i venia de la tat'seū, judecată
care nu s'a putut curma decât prin angagia-
mentul luat de băet de a nu pune pe tabla
prăvăliei numele ce purta cocóna Elisa, care

nici ea, nici fetele ei nu vor nici să'l vedă
nici să audă de dânsul. Un om de ordine ve-
ghia ziua și noaptea asupra prăvăliei căutând
cu stăruință ițele complotului. Nu este lucru
curat, își dicea Guvernul, ca un român cu con-
deiă să cósă la cisme!...
